

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 75, септември 2022 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.

В настоящия седемдесет и пети **бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“** ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през септември 2022 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на значими решения на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ.....	3
2. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ.....	5
3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС.....	15
4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	17
5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕСТИТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	43
6. ДРУГИ ПРАВА	47
7. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	60

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

Жалбоподателите имат *locus standi* да действат от името и за сметка на преките жертви – своите близки, които са били задържани при ужасяващи условия в лагери в Североизточна Сирия и е съществувал риск да бъдат лишена от ефективна защита на правата си. Жалбоподателите и техните деца и внуци имат обща цел – репатрирането на последните във Франция и правото на жалбоподателите да действат от името на своите дъщери и внуци никога не е било поставяно под въпрос от националните съдилища.

Самото решение на френските власти да не репатрират членовете на техните семейства не води до включването им в обхвата на френската юрисдикция по отношение на малтретирането, на което са подложени в сирийските лагери под кюрдски контрол.

По отношение на оплакванията по чл. 3, § 2 от Протокол № 4 Съдът намира, че освен правната връзка между държавата и нейните граждани, следва да вземе предвид редица особености, свързани с положението на лагерите в Североизточна Сирия, които позволяват да се установи компетентността на Франция по смисъла на чл. 1.

Решение на Голямото отделение [H.F. and others v. France \(nos. 24384/19 and 44234/20\)](#)

Вж. по-долу раздела „[Други права](#)“

Жалбоподателят, който бил временно отстранен от длъжността главен секретар на министерството на труда поради образувано срещу него наказателно производство, е загубил статуса си на жертва по смисъла на Конвенцията, след като националните власти изрично са признали твърдените от него нарушения на Конвенцията чрез обявяването на разпоредбата на чл. 100, ал. 2 ЗДСл за противоконституционна вследствие на обжалване, инициирано от самия жалбоподател, като изводите на Конституционния съд съвпадат с оплакванията, повдигнати от него в жалбата му пред ВАС и пред ЕСПЧ. Жалбоподателят е бил възстановен на заеманата от него длъжност и пред него е на разположение средство за защита (иск по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ), което може да доведе до адекватно обезщетяване.

Решение по допустимост по делото [Penev c. Bulgarie \(no. 73701/14\)](#)

Поведението на представителя на жалбоподателите, който умишлено е разкрил подробности от преговорите по сключване на приятелско споразумение по време на публично съдебно заседание, протоколът от което е публично достъпен в интернет, води до нарушение на правилото за поверителност съгласно член 39, § 2 от Конвенцията и правило 62(2) от Правилника на Съда и представлява злоупотреба с правото на индивидуална жалба.

Решения по допустимост по делата [Shaib v. Bulgaria\(no.39983/19\)](#), [Rusevi v. Bulgaria \(no.39997/19\)](#) и [Tsvetkova v. Bulgaria \(no.39998/19\)](#)

2. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

Оплакването на жалбоподателката, че стерилизацията ѝ по време на спешна медицинска интервенция представлява нечовешко и унизително отношение е недопустимо *ratione materiae*, тъй като лекарите не са действали недобросъвестно, още по-малко с намерение да я малтретират или унижават, а са били водени от истинска загриженост за здравето и безопасността ѝ, не са били налице и допълнителни елементи, като например особената уязвимост, които да позволят на Съда да заключи, че при конкретните обстоятелства по настоящото дело е бил достигнат необходимият праг на суровост, за да се приложи чл. 3.

Решение по делото [Y.P. v. Russia](#) (no. 43399/13)

Вж. по-долу раздел „[Право на зачитане на личния и семеен живот](#)“

Жалбоподател, който твърди, че евентуална екстрадиция би го изложил на риск от присъда, която би представлявала нечовешко или унизително наказание по смисъла на член 3 от Конвенцията, трябва докаже, че рискът от такова наказание е реален. Жалбоподателката, чието искане за

екстрадиция към САЩ е одобрено от италианските власти, не е доказала такъв риск. Противно на твърденията ѝ, според ЕСПЧ не съществува реален риск тя да бъде осъдена на доживотен затвор без възможност за предсрочно освобождаване.

Решение по допустимост по делото [Beverly Ann McCallum against Italy](#) (no. 20863/21)

Фактите: Жалбоподателката е гражданка на САЩ. През май 2002 г. съпругът на жалбоподателката бил убит в дома си в Шарлот, Мичиган, САЩ. След убийството тялото било преместено в поле и запалено в метална кутия. В хода на разследването властите арестували дъщерята на жалбоподателката и неин приятел. Жалбоподателката не могла да бъде открита. През ноември 2018 г. районният съд на окръг Ийгън издал заповед за задържане за жалбоподателката с обвиненията за предумишлено убийство (убийство от първа степен), изравяне и осакатяване на труп. През февруари 2020 г. жалбоподателката била арестувана в хотел в Рим. Правителството на САЩ поискало екстрадицията ѝ в съответствие със сключеното двустранно споразумение за екстрадиция между двете страни от 1983 г. Жалбоподателката била задържана с оглед на екстрадицията. Апелативният съд в Рим разгледал искането за екстрадиция, като в решение от юни 2020 г. го одобрил. Съдът разгледал аргументите на

жалбоподателката за възможността да бъде осъдена на доживотен затвор без замяна за извършване на предумишлено убийство. Позовал се на информацията, предоставена от правителството на САЩ, за възможността за обжалване на наложените наказания, възможността за помилване от губернатора на Мичиган. Апелативният съд се позовал също така на практика на Върховния касационен съд на Италия, според която рискът от изтърпяване на прекалено дълго наказание не е основание за отхвърляне на искането за екстрадиция, поради възможност за намаляване на наказанието на изтърпяващите доживотен затвор. Жалбоподателката обжалвала решението на Апелативния съд пред Върховния касационен съд с аргументите, че екстрадицията ще представлява нарушение на член 3 от Конвенцията, като в следствие било потвърдено от последния. На 1 декември 2021 г. била освободена от мястото за задържане с оглед влошеното ѝ здравословно състояние. На 3 декември посолството на САЩ в Рим изпратило дипломатическа нота на италианските власти, според която наблюдаващият прокурор щял да повдигне обвинение на жалбоподателката за по-леко наказуемото убийство от втора степен, за което било предвидено максимално наказание доживотен затвор с възможност за предсрочно освобождаване. Било изменено също искането за екстрадиция на правителството на САЩ с оглед промяната на обвиненията към жалбоподателката. На 7 декември 2021 г. Министерството на правосъдието на Италия подписало нов декрет за екстрадиция, която се осъществила на 8 юли 2022 г.

Решението

42. Жалбоподателката се оплакала, че екстрадицията ѝ в САЩ би я изложила на доживотен затвор без възможност за предсрочно освобождаване, което противоречало на чл. 3 от Конвенция. Тя

поддържала оплакването си и след изменянето на обвиненията спрямо нея, твърдейки че все още била изложена на риск да ѝ бъде наложено наказание, което не съответствало на стандартите по Конвенцията за намаляване на доживотните присъди.

44-48. Според правителството жалбата следва да бъде отхвърлена като просрочена. Жалбоподателката подаде жалбата си през май 2021 година с основен аргумент за възможността да бъде осъдена за предумишлено убийство, за което наказанието в щата Мичиган е доживотен затвор без възможност за предсрочно освобождаване. Дори тогава съществувала възможността на жалбоподателката да не бъде наложено най-тежкото възможно наказание. Жалбоподателката признала, че доживотният затвор с възможност за предсрочно освобождаване не би представлявал нарушение на член 3 от Конвенцията. Тъй като тя изрично изключила тази възможност от първоначалната си жалба, не би могла да я включи след изтичането на срока, предвиден в член 35, § 1 от Конвенцията. Срокът не започнал да тече наново от датата, на която се променило основанието за екстрадиция на жалбоподателката. Министерството на правосъдието издало нов декрет, което означавало, че властите на САЩ трябвало да подсигурят, че жалбоподателката ще бъде изправена пред съд само за по-леките престъпления след промяната на обвиненията. Предявяването на по-тежките обвинения на жалбоподателката, би представлявало нарушение на международното право от страна на САЩ. Нямало причина да се смята, че мичиганските власти биха действали по начин, който би подкопал доверието между двете държави. Жалбоподателката не могла да бъде съдена по първоначалните по-тежки обвинения и поради това не била изложена на риск от

осъждане на доживотен затвор без възможност за предсрочно освобождаване. Поради това и жалбата била неоснователна.

Според жалбоподателката първоначалният риск продължавал да съществува, защото прокурорът не бил дал достатъчно гаранции, че щяло да ѝ бъдат повдигнати по-леките обвинения. Съдържанието на дипломатическата нота не било достатъчно, за да бъде изключен рискът от предявяването на по-тежки обвинения. Получените гаранции били съмнителни от правна гледна точка и показвали ненадеждния и непредсказуем характер на съдебната система в САЩ. Договорът за екстрадиция между двете държави не би могъл да предотврати смяна на обвинението в по-тежко. Следователно, като се има предвид тестът, установен от Съда относно дипломатическите гаранции в контекста на член 3 (вж. *Othman (Abu Qatada) v. the United Kingdom*, no. 8139/09, § 189), жалбоподателката не била получена достатъчна гаранция, която да елиминира риска от налагане на доживотна затвор без възможност за предсрочно освобождаване. Дори жалбоподателката да бъде осъдена по по-леките обвинения спрямо нея, възможното ѝ предсрочно освобождаване щяло да зависи от решението на Губернатора на Мичиган.

49-53. Според Съда не е необходимо да се произнася по въпроса дали жалбата е просрочена, тъй като оплакването при всички случаи е недопустим. Обстоятелствата по случая се променили с уверението, че обвинението към жалбоподателката ще бъде променено от предумишлено убийство (първа степен) към убийство (втора степен). Промяната на обвинението била комуникирана чрез дипломатическата нота. Ако жалбоподателката била осъдена за извършените престъпления, щели да ѝ бъдат наложени доживотен затвор или лишаване от свобода за определен брой

години с възможността да бъде предсрочно освободена. Правителството на САЩ променило искането си за екстрадиция и Министерството на правосъдието на Италия издало нов декрет за екстрадиция. Според жалбоподателката не би могло да се разчита на комуникираната промяната на обвиненията срещу нея чрез дипломатическата нота. Според практиката на Съда обаче по делото *Harkins and Edwards v. the United Kingdom*, nos. 9146/07 и 32650/07 дипломатическите ноти са стандартните средства, чрез които една държава изисква от друга да предостави гаранции при одобрението на искания за екстрадиция. Дипломатическите ноти съдържат в себе си презумпция за добросъвестност и е уместно тази презумпция да се прилага, когато молещата държава има дълга история на зачитане на демокрацията, правата на човека, върховенството на правото и дългогодишни отношения на екстрадиция с другата държава. Би представлявало нарушение на принципа на добросъвестно изпълнение на международните договори, ако след екстрадицията на жалбоподателката ѝ бъдат повдигнати първоначалните по-тежки обвинения. В съответствие с това Съдът счита за обосновано да се приеме, че жалбоподателката може да бъде съдена само по обвиненията, посочени в дипломатическата нота от 3 декември 2021 г. и уточнени в новия декрет за екстрадиция, издаден на 7 декември 2021 г. Следователно, ако бъде осъдена по тези обвинения, жалбоподателката рискува да получи най-много наказание доживотен затвор с право на предсрочно освобождаване

53-56. Според жалбоподателката наказанието доживотен затвор с възможност за предсрочно освобождаване не може да бъде намалено по смисъла на практиката на Съда, поради ролята на Губернатора на Мичиган в системата за

предсрочно освобождаване на щата Мичиган. ЕСПЧ посочва, че този аргумент се отнася до въпрос, който не засяга същността на стандарта Vinter (вж. *Vinter and Others v. the United Kingdom* [GC], nos. 66069/09 and 2 others), а по-скоро има характер на процесуална гаранция. Той засяга разграничението между материалното задължение и свързаните с него процесуални гаранции, които произтичат от член 3, когато става въпрос за доживотни присъди в контекста на екстрадицията (вж. *Sanchez-Sanchez v. United Kingdom* [GC], no. 22854/20, § 93). Наличието на процесуални гаранции за осъдените на доживотен затвор в правната система на молещата държава екстрадиция не е предпоставка за спазване от страна на замолената договаряща държава на чл. 3 от Конвенцията (пак там, § 96).

Според действащото право на щата Мичиган предсрочното освобождаване на затворник зависи от решението на специална комисия за предсрочно освобождаване. Въпреки че Губернаторът на Мичиган има правомощия да помилва, той не участва в процедурата за предсрочно освобождаване. Няма правни норми, които да овластяват Губернаторът да може да отменя решенията на комисията за предсрочно освобождаване. Решенията на комисията по предсрочно освобождават се обжалват пред съответния окръжен съд. Жалбоподател, който твърди, че евентуална екстрадиция би го изложил на риск от присъда, която би представлявала нечовешко или унижително наказание, трябва докаже, че рискът от такова наказание е реален (*Sanchez-Sanchez*, цит. по-горе, § 87). Жалбоподателката не е доказала този риск. Противно на твърденията, не съществува реален риск тя да бъде осъдена на доживотен затвор без възможност за предсрочно освобождаване на база на обвиненията, които се разглеждат срещу нея в щата Мичиган.

Следователно оплакването е явно необосновано на основание член 35, § 3 от ЕКПЧ и Съдът обявя жалбата за недопустима.

Забраната за отношение, противоречащо на член 3 от Конвенцията, обхваща всички форми на домашно насилие, включително заплахи за убийство. Всяко такова действие поражда задължение за разследване от страна на националните власти. В нито един от случаите обаче, в които жалбоподателката се е обърнала към тях, те не са започнали подходящо наказателно разследване, както са били длъжни съгласно националното право. Нито властите са направили сериозен опит да разгледат случая на жалбоподателката в неговата цялост, включително вземайки предвид домашното насилие, на което тя е била подложена преди това, както се изисква в този вид случаи.

Решение по делото [J.I. v. Croatia](#) (no.35898/16)

Фактите: Жалбоподателката е млада жена от ромски произход. През 2009 г. бащата на жалбоподателката, Б.С., бил лишен от свобода след осъждането му за множество изнасилвания и кръвосмешения, извършени срещу нея. Във връзка с претърпяната травма жалбоподателката преминала през психологическо лечение, а по-късно сменила името и външния си вид.

През юни 2015 г. Б.С. бил пуснат в домашен отпуск. На неуточнена дата жалбоподателката научила от свои близки, че Б.С. получил отпуск от затвора, търсил я и заплашвал, че искал да я убие, тъй като според него тя била отговорна за лишаването му от свобода.

На 11 август 2015 г. жалбоподателката се обадила на спешния телефонен номер, казвайки, че се страхува да се разходи из града, тъй като лицето, което я било изнасило, било избягало от затвора и заплашвало да я убие. Според правителството полицията уведомила жалбоподателката, че Б.С. не бил избягал от затвора, а бил се завърнал в затвора от домашен отпуск.

По-късно, на 3 септември 2015 г., жалбоподателката видяла Б.С. на автобусна спирка, веднага побягнала към съседен магазин и се обадила на полицията. След 12 минути на мястото пристигнали двама полицаи. Жалбоподателката им казала, че насилникът ѝ Б.С. бил навън и че чрез роднини заплашвал, че щял да я убие; че се страхувала да излезе от магазина, въпреки че имала билет за автобус. След това полицейските служители отишли да разговарят с Б.С., който заявил, че не е виждал жалбоподателката и не я е заплашвал, а че вероятно тя си измисля това, за да не му бъде даден повече отпуск от затвора. След това Б.С. и жалбоподателката били придружени от полицейските служители до съответните автобуси, за да се гарантира, че нямало да има контакт между тях.

След инцидента, на 22 септември 2015 г., жалбоподателката се оплакала до Министерството на вътрешните работи от поведението на полицаите на 11 август и 3 септември 2015 г., като искала жалбата ѝ относно сериозните заплахи на Б.С. да бъде препратена на съответната прокуратура за предприемане на по-нататъшни действия. В отговор тя била уведомена, че след извършена вътрешна проверка не били констатирани пропуски в поведението на двамата служители.

Жалбоподателката подала жалба и до Конституционния съд с оплакване, че властите не са успели да я защитят от

заплахите и повторното ѝ виктимизиране от страна на Б.С., че не са успели да проведат ефективно разследване на сериозните заплахи срещу живота ѝ и че била дискриминирана като жена от ромски произход. Тя се позовала на чл. 3, 8 и 14 от Конвенцията. На 8 декември 2015 г. Конституционният съд обявява жалбата ѝ за недопустима с мотива, че отговорът на звеното за вътрешен контрол на полицията не било решение, подлежащо на конституционен контрол.

През април 2016 г. Б.С. бил освободен от затвора и същия ден бил експулсиран от Хърватия, а през 2017 г. починал.

Междувременно през 2018 г., след като правителството било уведомено от Съда за подадената жалба, прокуратурата образувала преписка с цел провеждане на разследване и установяване дали жалбоподателката била подала наказателни жалби срещу Б.С., които не били надлежно регистрирани.

Решението

48-49 Жалбоподателката се оплаква от липсата на защита и ефективна реакция от страна на националните власти срещу сплашването и повторната виктимизация от страна на Б.С. Тя се позовава на чл. 3 и 8 от Конвенцията. Съдът решава да разгледа оплакването само по чл.3 от Конвенцията.

По допустимостта

50-54 Според правителството оплакванията на жалбоподателката са подадени преждевременно предвид образуваната от прокуратурата преписка от 2018 г, която била все още висяща. Според него жалбоподателката също така не е изчерпала наличните вътрешноправни средства за защита, тъй като не е подала наказателна жалба срещу полицейските служители, нито тъжба срещу Б.С. във връзка с отправените ѝ от него заплахи.

Жалбоподателката твърди, че преписката, образувана от прокуратурата, е била създадена след като правителството е било уведомено за жалбата от ЕСПЧ и единствената ѝ цел е била да се демонстрира пред Съда, че държавата провежда разследване в съответствие с Конвенцията. Тя посочва също, че в оплакванията си от септември 2015 г. е поискала образуването на наказателно производство срещу Б.С., а съгласно националното право всяка сериозна заплаха срещу близко свързано лице, включително член на семейството, подлежи на задължително публично преследване от страна на прокуратурата. Ето защо тя не е била длъжна да води производство от частноправен характер.

59-65 Съдът припомня, че преценката дали вътрешноправните средства за защита са изчерпани, обикновено се извършва по отношение на датата, на която жалбата е подадена в Съда (вж. *Kušić v. Croatia* (dec.), по. 71667/17, § 101). Фактът, че едва след като правителството е било уведомено за подадената жалба, прокуратура е започнала разследване, което до голяма степен е било безсмислено, тъй като междувременно Б.С. починал, и че разследването продължава вече почти четири години без значителен напредък, не означава, че Съдът не може да разгледа делото по същество. Съдът също отхвърля възражението на правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита и обявява оплакването за допустимо, посочвайки, че предвид всички действия, предприети от жалбоподателката, тя не е била длъжна да подаде наказателна жалба срещу полицейските служители, нито тѣжба срещу Б.С. (вж. *Bevacqua and S. v. Bulgaria*, по. 71127/01, § 83).

По основателността

66-82 Жалбоподателката твърди, че откакто е научила, че на Б.С. е бил разрешен отпуск

от затвора, е живяла в страх. На два пъти е искала защита от полицията, която е била длъжна да я информира за правата ѝ като жертва. За полицията информацията, че баща ѝ по време на своя отпуск е търсил жалбоподателката и е заплашвал да я убие, е трябвало да бъде достатъчно доказателство, че нейната безопасност е действително застрашена. Вместо това полицията е действала в противоречие със стандартите на Конвенцията, установени в чл. 3 и 8, като ѝ казала, че не може да направи нищо, освен ако Б.С. не пристигне на прага на дома ѝ, и не е предприела никакви действия във връзка с твърденията ѝ за заплаха.

Правителството твърди, че полицията е действала бързо, професионално, отговорно и в съответствие с правомощията си във връзка с двете събития, от които се оплаква жалбоподателката. Що се отнася до събитието от 11 август 2015 г., полицията е предприела мерки за установяване на обстоятелствата по случая в рамките на десет минути от обаждането на жалбоподателката и незабавно я е информирала за резултата. Органите на реда също така са я посъветвали да се обади в полицията, ако Б.С. се опита отново да се свърже с нея или да я заплаши. Според правителството жалбоподателката е била в безопасност и не е имало основания да се смята, че някой може да ѝ навреди. Освен това според вътрешното право единствено жалбоподателката е можела да образува наказателно производство от частен характер за отправяне на заплаха, но тя никога не е подала тѣжба за това.

По делото становище е представила Европейски център за правата на ромите (European Roma Rights Centre), според който момичетата и жените от ромски произход са по-склонни да станат жертви на трафик на хора, домашно насилие, насилствени или ранни бракове, както и на дискриминация.

83-84 Съдът вече е постановявал, че властите имат позитивни задължения - в някои случаи по чл. 2 или 3 от Конвенцията, а в други по чл. 8, взет самостоятелно или във връзка с член 3 - (а) да създадат и прилагат на практика адекватна правна регламентация, осигуряваща защита срещу насилие от страна на частни лица; (б) да предприемат разумни мерки, за да предотвратят реален и непосредствен риск от повтарящо се насилие, за който властите са знаели или е трябвало да знаят; и (в) да проведат ефективно разследване на актовете на насилие (вж. *X and Others v. Bulgaria* [GC], no. 22457/16, § 178, *Kurt v. Austria* [GC], no. 62903/15, § 164 и *Volodina v. Russia* (no. 2), no. 40419/19, § 49). Задължението за провеждане на ефективно разследване на всички актове на домашно насилие е съществен елемент от задълженията на държавата по чл. 3 от Конвенцията. За да бъде ефективно, такова разследване трябва да бъде бързо и задълбочено. Тези изисквания се отнасят за производството като цяло, включително и за съдебния стадий. Властите трябва да предприемат всички разумни стъпки за обезпечаване на доказателства относно инцидента, включително съдебномедицински експертизи. При разглеждане на случаи на домашно насилие се изисква особено старание, а специфичният характер на домашното насилие трябва да бъде отчетен в хода на вътрешното производство. Задължението на държавата да проведе разследване няма да бъде изпълнено, ако защитата, предоставена от вътрешното право, съществува само на теория. Преди всичко тя трябва да действа ефективно и на практика, а това изисква бързо разглеждане на случая без излишни забавяния (вж. *Talpis v. Italy*, no. 41237/14, §§ 106 и 129). Принципът на ефективност означава, че националните съдебни органи в никакъв случай не трябва да са готови да оставят безнаказано причиненото физическо или

психическо страдание. Това е от съществено значение за поддържане на общественото доверие и подкрепа за върховенството на правото, както и за предотвратяване на всякаква представа за толерантност или прикрито съучастие на властите към актове на насилие (вж. *Okkali v. Turkey*, no. 52067/99, § 65).

(i) Дали жалбоподателката е била подложена на отношение, противоречащо на член 3

85-89 Жалбоподателката е силно травмирана млада жена от ромски произход, станала жертва на сексуално насилие от страна на близък член на семейството в много ранна възраст. Съдът вече е признал, че заплахите са форма на психологическо насилие и че уязвимата жертва може да изпита страх независимо от обективния характер на такова сплашващо поведение (вж. *Volodina v. Russia*, no. 41261/17, § 98 и *Tunikova and Others v. Russia*, 55974/16, § 119). Комитетът на Организацията на обединените нации за премахване на дискриминацията по отношение на жените също така е посочил, че за да бъде третирано като такова, насилието, основано на пола, не е необходимо да включва „пряка и непосредствена заплаха за живота или здравето на жертвата“ (вж. *Volodina*, цитирано по-горе, § 56). В настоящия случай жалбоподателката твърди, че се е страхувала от по-нататъшно малтретиране и отмъщение от страна на Б.С., произтичащи от непряката заплаха за живота ѝ, която е получила. С оглед на предишните физически страдания и прекомерните психически травми Съдът не се съмнява, че страхът на жалбоподателката е бил истински и силен. В съчетание с безпокойството и чувството на безсилие, които жалбоподателката е изпитала при тези обстоятелства, Съдът стига до заключението, че тя е претърпяла нечовешко отношение по смисъла на чл. 3.

(ii) *Дали властите са изпълнили задълженията си по член 3*

90-101 Съдът отбелязва, че три пъти жалбоподателката се е свързала с полицията, като я е информирала, че Б.С. е отправил сериозни заплахи срещу нея. Предвид обстоятелствата по настоящото дело и като се има предвид, че забраната за малтретиране по чл. 3 от Конвенцията обхваща всички форми на домашно насилие, включително смъртни заплахи, и че всяко такова действие поражда задължение за разследване, властите са били длъжни да разследват твърденията за сериозни заплахи за живота на жалбоподателката. В нито един от тези случаи обаче те не са започнали подходящо наказателно разследване, както са били длъжни да направят съгласно националното право.

При първия случай от 11 август 2015 г., жалбоподателката се е обадила на спешния телефон, като е заявила, че се страхува, защото смята, че Б.С. е избягал от затвора и я заплашва чрез роднини. От материалите в преписката Съдът не може да установи дали по време на този разговор жалбоподателката ясно е заявила, че Б.С. е изрекъл сериозни заплахи срещу живота ѝ.

При втория случай от 3 септември 2015 г., когато полицията се е намесила на автогарата, от съответния полицейски доклад става ясно, че жалбоподателката им е казала, че Б.С. я е заплашил с убийство. Съгласно националното законодателство не се изисква специална форма за наказателната жалба, която може да бъде подадена устно или писмено. По закон полицията е била длъжна да проведе наказателно разследване винаги, когато узнае за твърдения, че може да е било извършено престъпление, за което наказателното преследване се провеждало служебно. Тъй като сериозна заплаха от страна на член на семейството е престъпно

деяние, което се преследва служебно, полицията е трябвало поне в този момент да започне наказателно разследване относно твърденията на жалбоподателката, не на последно място чрез провеждане на разпит на роднините, посочени от жалбоподателката. Освен това полицията е била длъжна да информира компетентната прокуратура за резултатите от наказателното разследване по въпроса. Нещо повече, дори ако органите са стигнали до заключението, че твърденията на жалбоподателката се отнасят до престъпление, преследвано по частнопроведен ред, или че действията, от които се оплаква, нямат характеристиките на престъпление, е следвало да я информират за това.

Жалбоподателката се е свързала с полицията за трети път чрез писмо от 22 септември 2015 г., в което се оплаква от липсата на реакция от страна на полицията по повод на нейните опасения и иска от органите на реда да предприемат адекватни мерки за защита на физическата ѝ неприкосновеност. Жалбоподателката изрично е поискала жалбата ѝ относно твърдяната сериозна заплаха от страна на Б.С. да бъде препратена до компетентната държавна прокуратура. Това така и не е направено, а вместо това писмото ѝ е било възприето като обикновено оплакване от работата на полицията, което е довело до вътрешно разследване.

Твърдението на жалбоподателката, че горното пренебрежително поведение на полицията е било резултат от нейния ромски етнически произход, не е обосновано. Въпреки това в случай като настоящия, когато властите са били добре запознати с особената уязвимост на жалбоподателката поради нейния пол, етнически произход и травми от миналото, те е трябвало да реагират бързо и ефективно на нейните оплаквания, за да я защитят от реализирането на тази заплаха,

както и от сплашване, отмъщение и повторна виктимизация.

Макар че отпускът на Б.С. от затвора в крайна сметка да е прекратен и той е експулсиран от Хърватия веднага след освобождаването си, Съдът не може да се пренебрегне факта, че полицията дори не е започнала наказателно разследване, да не говорим за задълбочено разследване на твърденията на жалбоподателката за отправянето на сериозни заплахи към нея - престъпление, което подлежи на задължително наказателно преследване съгласно националното право - преди жалбата ѝ до ЕСПЧ да бъде съобщена на ответното правителство. Освен това властите никога не са направили сериозен опит да разгледат случая на жалбоподателката в неговата цялост, включително вземайки предвид домашното насилие, на което тя е била подложена преди това, както се изисква в този вид случаи (срв. *Tunikova and Others*, цитирано по-горе, § 116).

Горните съображения са достатъчни Съдът да заключи, че хърватските власти не са провели ефективно разследване на твърденията на особено уязвима жертва на изнасилване за сериозна заплаха за живота ѝ в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Относно останалите оплаквания на жалбоподателката по чл.3, свързани с провала на властите да я защитят от повторна виктимизация и сплашване, ЕСПЧ ги обявява за допустими, но намира, че не е необходимо да се произнася отделно по тях съобразно практиката по делото *Câmpeanu* (вж. *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania* [GC], no. 47848/08, § 156).

Оплакването по член 14

103-108 Съдът обявя оплакването на жалбоподателката по чл. 14 за допустимо,

но предвид факта, че при разглеждането на оплакванията по член 3 от Конвенцията той вече е взел предвид особената уязвимост на жалбоподателката като жена от ромски произход и като жертва на тежки сексуални престъпления, счита, че не възниква отделен въпрос по чл. 14 от Конвенцията (срв. *Mile Novaković v. Croatia*, no. 73544/14, §§ 75-76).

По делото съдите Wojtyczek и Derenčinović са приложили особени мнения.

3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

Установената в чл. 6, § 2 презумпция за невиновност не позволява публични служители или органи да третират лица, които са били оправдани или спрямо които наказателното преследване е било прекратено, като всъщност виновни за престъплението, в което са били обвинени, но когато въпросът за приложимостта на чл. 6, § 2 се постави в последващо производство, жалбоподателят трябва да докаже наличието на връзка между него и завършилото наказателно производство.

Решение по делото [McCann et Healy c. Portugal \(n° 57195/17\)](#)

Вж. по-долу раздела „[Право на зачитане на личния и семеен живот](#)“

съответствие с изискванията на член 6 от Конвенцията.

Решение по допустимост по делото [Marinovski c. Bulgarie \(no.78815/16\)](#)

Жалбоподателят, обжалвал своето уволнение като незаконно в резултат на отказ да му бъде издадено изискваното специално разрешение за работа в атомната електроцентра, поради осъждането му за умишлено престъпление от общ характер, което той не е обжалвал в отделно производство, както е могъл, е имал достъп до съд с пълна юрисдикция, който е отговорил на основните му аргументи, в

4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

Като не е представил достатъчни и относими мотиви за отказа да бъде призната смяната на пола на жалбоподателката, националният съд е допуснал необоснована намеса в правото на зачитане на личния ѝ живот в нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Решение по делото [P.H. c. Bulgarie \(no.46509/20\)](#)

Съдът установява нарушение на гарантираното от член 8 право на зачитане на личния живот в резултат на събирането и съхраняването на лични данни. Компетентната държавна структура не е допуснала жалбоподателят да дари кръв поради противопоказанието, предвидено от закона за мъже, които са имали сексуални отношения с мъж, само в резултат на неговия отказ да отговори на свързани със сексуалността му въпроси, т.е. записаните данни са се базирали на чиста спекулация, без доказана фактическа основа. Прекомерната продължителност на съхраняването им е направила възможно да бъдат използвани многократно спрямо жалбоподателя и всеки път той да бъде изключван автоматично като кръводарител. Ответната държава е

надхвърлила границите на свободата си на преценка.

Решение по делото [Drelon c. France \(n°s 3153/16 и 27758/18\)](#)

Фактите: През 2004 г. жалбоподателят отишъл в клон на Френския кръвен център (EFS) и пожелал да дари кръв. С него бил проведен разговор, в който бил запитан и дали е имал сексуални отношения с мъж. Той отказал да отговори, поради което предложението му за кръводаряване било отхвърлено. През 2006 г. той направил повторен опит, но получил отговор, че е изключен като кръводарител поради предвидената към онзи момент пречка, отнасяща се за мъже, които са имали сексуални отношения с мъж. Поискал и получил извлечение от данните, съхранявани за него, от което се виждало, че противопоказанието е записано при предишното му посещение. През 2016 г. направил нов опит да дари кръв, като представил и актуален документ, че тестовете му за ХИВ и хепатит С са отрицателни. Лекарят, който го приел, отказал, като се позовал на предишните откази поради предполагаемите му хомосексуални практики.

През 2007 г. жалбоподателят подал тѣжба, по която компетентните съдебни органи приели, че фактите не разкриват дискриминация по смисъла на Наказателния кодекс (НК), но провели разследване относно евентуалното осъществяване състава на престъплението събиране и съхраняване на лични данни за

здравето и сексуалната ориентация извън предвидените в закона случаи и без изричното съгласие на лицето. То завършило със заключение, че събирането на данни в случая, за което освен това жалбоподателят бил уведомен, не е наказуемо. През 2015 г. касационната жалба на г-н Дрелон била оставена без уважение.

Решението

Относно събирането и съхраняването на данни за сексуалността на жалбоподателя

69-71. В двете си жалби, които Съдът съединява за общо разглеждане, г-н Дрелон се оплаква, първо, от събирането и съхраняването от EFS на лични данни относно предполагаемата му сексуална ориентация. Твърди, от една страна, нарушение на правото на зачитане на личния живот, и от друга, дискриминация на основата на сексуална ориентация при обработването на тези данни.

A. Твърдяното нарушение на чл. 8 от Конвенцията

72-78. Жалбоподателят поддържа, че данни, отразяващи предполагаемата му сексуална ориентация, са били събрани и съхранени от EFS при условия, които противоречат на изискванията на чл. 8. Твърди едновременно, че е осъществена намеса при упражняването на правото му на зачитане на личния живот и че са нарушени произтичащите от чл. 8 позитивни задължения. От гледна точка на негативните задължения поддържа, че това обработване на данни не е имало предвидима правна основа, като се позовава на колебанието на националните юрисдикции относно правното основание, на което тя е изключена от приложимия състав на НК. Оспорва законността и необходимостта на намесата, като смята, че спорното постоянно противопоставяне за кръводаряване от хомосексуални мъже,

прилагано по онова време, не почива на релевантни и достатъчни съображения и е дискриминационно. Оплаква се, че данните за него – чувствителни като касаещи предполагаемата му сексуална ориентация, са събрани само поради отказа му да отговори на поставения въпрос, без негово съгласие, както и че са предназначени за вечно съхранение и няма ефективна процедура за тяхното заличаване или поправяне, т.е. обработването им не било придружено от подходящи гаранции и намесата била непропорционална. От гледна точка на позитивните задължения жалбоподателят се оплаква, че държавата ответник не е санкционирала ефективно твърдените от него посегателства върху правото на защита на данните, по-специално по наказателноправен ред. Правителството признава, че със събирането и съхраняването на спорните данни е осъществена намеса в личния живот на жалбоподателя, но поддържа, че обработването им е било уредено по предвидим и достъпен начин от приложимите закони. Добавя, че постоянното противопоставяне за кръводаряване, предвидено по онова време за мъжете, които са имали сексуални отношения с мъж, е било ясно и е предполагало EFS да се снабди с електронна система, позволяваща прилагането му. Счита, че това обработване на данни е било необходимо за защита на общественото здраве.

79-84. Съдът напомня, че съхраняването на данни относно „личния живот“ на дадено лице попада в приложното поле на чл. 8 (напр. *Amann c. Suisse* [GC], n° 27798/95, § 65). Това широко понятие включва сексуалната идентификация и ориентация, както и сексуалния живот (напр. *E.B. c. France* [GC], n° 43546/02, § 43). Съгласно постоянната практика на Съда изразът „предвидени в закона“ означава, че спорната мярка трябва да има основание във вътрешното право, съвместимо с

върховенството на правото, достъпно и предвидимо, т.е. формулирано с достатъчна точност, за да позволява съобразяване на поведението, при необходимост с компетентен съвет. За да отговаря на тези изисквания, уредбата трябва да осигурява адекватна защита срещу произвол и следователно да определя с достатъчна яснота обхвата и условията на упражняване на правомощието за преценка, предоставено на компетентните органи (напр. *Rotaru c. Roumanie* [GC], n° 28341/95, § 55, *S. et Marper c. Royaume-Uni* [GC], n°s 30562/04, 30566/04, § 95). Съдът е резюмирал принципите, приложими при преценката на необходимостта от събиране и съхраняване на лични данни, в решението си по цитираното дело *S. et Marper* (§§ 101-104). Тази мярка трябва да е пропорционална на преследваната легитимна цел и да почива на „релевантни и достатъчни“ съображения. Освен това националното законодателство трябва да осигурява „подходящи гаранции“, за да препятства използване на личните данни, което не съответства на предвидените в чл. 8 гаранции. В това отношение Съдът взема предвид разпоредбите на Конвенцията на Съвета на Европа за защита на лицата при автоматизираната обработка на лични данни (Конвенцията от 1981 г.) (*Z c. Finlande*, 25.02.1997 г., § 95, и цитираното *S. et Marper*, §§ 103 и 107). При контрола доколко дадена мярка, която засяга защитата на личните данни, е „необходима в едно демократично общество“ Съдът разглежда въпроса дали тя е съобразена с изброените в чл. 5 от тази конвенция изисквания, а именно минимизиране на складираните данни, точност на данните, ограничаване на използването им и на продължителността на съхраняването им. По-специално, вътрешното право трябва да осигури обработваните данни да са относими и да не са излишни с оглед на целите, за които са записани, както и да бъдат съхранявани в позволяваща идентифициране на съответните лица

форма не по-дълго от необходимото за тези цели (*ibidem*, § 103). Тези съображения са от особено значение, когато става въпрос за определени категории по-чувствителни данни, визирани от чл. 6 на Конвенцията от 1981 г. (*ibidem*). Що се отнася до изискването за точност и актуализиране на събираните данни Съдът неведнъж е разглеждал дела, свързани със съхраняване от властите на данни, за които се е оказало или се твърди, че са неточни (вж., по-специално, *Cemalettin Canli c. Turquie*, n° 22427/04, §§ 34-37, и цитираното *Rotaru*, § 36). Такива данни могат да затруднят ежедневието на засегнатото лице (*Khelili c. Suisse*, n° 16188/07, § 64) или да се окажат оклеветяващи (цитираното *Rotaru*, § 44). Злоупотребата с тях може да бъде утежнена от незачитането на някои процедурни гаранции, които вътрешното право предвижда за защита на правата на засегнатите лица (вж. цитираното *Cemalettin Canli*, §§ 42-43). В тази материя Съдът признава на компетентните национални органи свобода на преценка в определени граници. Обхватът ѝ зависи от известен брой фактори, между които естеството на гарантираното от Конвенцията право, за което става въпрос, значението му за засегнатото лице, характерът на намесата и нейната цел (цитираното *S. et Marper*, § 102). Съдът държи сметка и за факта, че при събирането, съхраняването или използването на лични по същността си данни не е получено или потърсено съгласието на лицето (*ibidem*, § 104, и *Avilkina et autres c. Russie*, n° 1585/09, §§ 48-49). Така той е приемал, че разкриването на данни за серопозитивност (цитираното *Z c. Finlande*, § 96) или неограниченото съхраняване и използване на свързани с пръстови и генетични отпечатъци данни за полицейски цели (цитираното *S. et Marper*, §§ 104 и 112) без съгласието на лицето изискват строга преценка от негова страна.

85-89. Съдът намира, че тъй като EFS е държавна структура, следва да разгледа оплакването през призмата на негативните задължения (*Libert c. France*, n° 588/13, § 41; *a contrario, Bărbulescu c. Roumanie* [GC], n° 61496/08, §§ 109-111, и *Söderman c. Suède* [GC], n° 5786/08, §§ 78-79). Относно наличието на намеса той отбелязва, че личните данни, съгласно които жалбоподателят е бил засегнат от противопоказанието за кръводаряване, предвидено от тогава действалото вътрешното право за мъжете, които са имали сексуални отношения с мъж, са били събрани и съхранени в база данни на EFS. Съдът е на мнение, че такива данни съдържат изрична информация за сексуалния живот и предполагаемата сексуална ориентация на жалбоподателя. В това отношение фактът, че противопоказанието е записано с код, а не с описание на сексуално поведение, не е определящ. Освен това е било предвидено, че снетите през 2004 г. данни ще бъдат съхранявани до 2278 г. Ето защо Съдът намира, в съгласие със страните, че е осъществена намеса в правото на жалбоподателя на зачитане на личния му живот. Относно законността ѝ констатира, че в тогавашната си редакция приложимият закон е предвиждал, в медицинската материя, изключение от забраната за събиране и обработване на данни за здравето или за сексуалния живот. Позволявал е, по-специално, обработка на такива данни, когато това е необходимо за „управлението на здравните услуги“, като е предоставял на властите правомощие за преценка относно създаването на бази данни. Съдът е на мнение, че предвидимостта на тази правна основа трябва да се преценява в юридическия ѝ контекст. Към тогавашния момент директива 2002/98/СЕ е изисквала регистриране на резултатите от процедурите за оценка и преглед на кръводарителите. Освен това в наредба е било предвидено поддържането на

„електронно досие на кръводарителя“, включващо „евентуалните временни или окончателни противопоказания за кръводаряване, посочени кодирано“. Съдът намира, че тази правна рамка, взета като цяло, е определяла с достатъчна точност обхвата и условията за упражняване на предоставеното на вътрешните власти правомощие за преценка и така е позволявала на жалбоподателя да съобрази поведението си, т.е. да продължи или да се откаже да прави постъпки да дари кръв, като е наясно с последиците. Ето защо той счита, че спорната намеса е била „предвидена в закона“. Тя е преследвала и поне една от изброените в чл. 8, § 2 легитимни цели, а именно защита на здравето. В това отношение Съдът взема предвид, че много хора са били заразени с ХИВ или хепатитни вируси по пътя на преливане на недостатъчно обезопасени кръвни продукти както във Франция, така и в много договарящи държави, преди разработването и всеобщото прилагане на техники за откриване, деактивиране и елиминиране на патогените. В отговор на тази санитарна криза са били приети международни актове, които също преследват целта защита на общественото здраве. Освен това Съдът напомня, че произтичащите от чл. 2 на Конвенцията позитивни задължения включват създаването на нормативна рамка, която да налага на болниците да вземат мерки за защита на живота на болните (напр. *G.N. et autres c. Italie*, n° 43134/05, §§ 80, 85-95).

90-93. Що се отнася до необходимостта от намесата Съдът разглежда най-напред въпроса дали тя се е основавала на релевантни и достатъчни съображения. Според правителството събирането и съхранението на спорните данни е осигурявало ефективно изпълнение на тогава предвиденото противопоказание и не се е основавало на сексуалната ориентация, а на сексуално поведение, свързано с повишен риск при кръвопреливане съгласно

различни медицински и епидемиологични проучвания. Жалбоподателят смята, че релевантни и достатъчни съображения за намесата са липсвали и че критерият за селекция на кръводарителите, довел до събирането и съхраняването на спорните данни, е дискриминационен. Съдът, като взема предвид обясненията на правителството, представените документи и споменатите международни актове, намира, че събирането и съхраняването на лични данни относно резултатите от процедурите за селекция на кандидатите за кръводарители, и по-специално относно мотивите за изключване от донорство, допринасят да се гарантира сигурността на кръвопреливането. Не намира за необходимо да изследва дали е било възможно да се мисли за други критерии за селекция (вж., *mutatis mutandis*, цитираното *S. et Harper*, § 117) и приема, че събирането и съхраняването на спорните данни се е основавало на релевантни и достатъчни съображения.

94-100. Относно необходимостта от спорната намеса Съдът, за да прецени пропорционалността ѝ и постигането на справедлив баланс между конкуриращите се в случая обществени и частни интереси, разглежда на следващо място въпроса дали националното законодателство е предвиждало подходящи гаранции. Предвид чувствителния характер на спорните лични данни, съдържащи индикации за сексуалните практики и ориентация на жалбоподателя, Съдът намира за особено важно съответствието им с изискванията за качество, предвидени в чл. 5 на Конвенцията от 1981 г. Констатира освен това, че свързаните с интимната сфера на жалбоподателя данни са били събрани и съхранени без изричното му съгласие – факт, който правителството не оспорва. Поради това Съдът смята, че следва да извърши строга проверка. Що се отнася, първо, до точността на личните данни, според Съда тя трябва да се

преценява с оглед на целта, за която са събрани – в случая спазването на постоянно противопоказание, което вътрешното право е предвиждало тогава. За тази цел е било необходимо наличието на точна фактическа основа, докато в случая на жалбоподателя противопоказанието, предвиденото за мъже, които са имали сексуални отношения с мъж, е било приложено само поради неговия отказ да отговори на свързани със сексуалността му въпроси. Поради това Съдът намира, че записаните данни са се базирали на чиста спекулация и не са почивали на каквато и да било доказана фактическа основа, а задължението за доказване точността на събраните данни е на властите (цитираното *Khelili*, §§ 66-70). При това данните не са били актуализирани вследствие на възраженията и оплакването на жалбоподателя. „Съдът държи да подчертае също така, че е неадекватно лични данни относно сексуални практики и ориентация да бъдат събрани само въз основа на спекулации или презумпции. Освен това той счита, че за постигането на преследваната цел осигуряване сигурността на кръвопреливането би било достатъчно да се запише отказът на жалбоподателя да отговори на свързани със сексуалността му въпроси, което само по себе си е могло да обоснове отхвърляне на кандидатурата му за кръводаряване.“ Второ, правителството не е доказало продължителността на съхранение на спорните данни към момента на събитията да е била уредена по такъв начин, че да не може да надхвърли необходимата за целите, за които те са събрани. При събирането на данните през 2004 г. използваната от EFS електронна система е предвиждала съхраняването им до 2278 г. и така е позволявала да бъдат използвани многократно. През 2016 г. данните за наличие на противопоказание все още са били съхранявани. „В това отношение Съдът държи да подчертае, че продължителността на съхранение на данните трябва да бъде уредена за всяка от различните категории данни и трябва да

бъде ревизирана, ако е налице развитие по отношение на целите, за които те са били събрани.“ С оглед на постоянната практика на EFS Съдът констатира, че прекомерната продължителност на съхраняването на спорните данни е направила възможно те да бъдат използвани многократно спрямо жалбоподателя и оттам той да бъде изключван автоматично като кръводарител. С оглед на съвкупността от посочените елементи Съдът стига до заключение, че ответната държава е надхвърлила границите на свободата си на преценка по въпроса и следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията в резултат на събирането и съхраняването на спорните лични данни.

Б. Твърдяното нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 8 от Конвенцията

101-102. Съдът намира, че с оглед на направения по чл. 8 извод не се налага да разгледа отделно и оплакването на жалбоподателя, че условията на обработване на данните му съгласно направеното от Касационния съд тълкуване на приложимата разпоредба на НК представляват дискриминация на основата на предполагаемата му сексуална ориентация.

Относно получените от жалбоподателя откази да дари кръв

103-105. Жалбоподателят оспорва предвидимостта на уреденото от тогава действащото право противоположност за кръводаряване от мъже, които са имали сексуални отношения с мъж, и необходимостта от него. Поддържа, че този критерий за селекция на донорите е ориентиран към всички хомосексуални мъже без разлика, а трябвало да бъде определен като се държи сметка за риска при кръводаряване, свързан с индивидуалните сексуални практики на кандидата, и за нарастващата надеждност на тестовете, прилагани задължително при

всяко вземане на кръв. Жалбоподателят се оплаква и от дискриминация, основана на предполагаемата му сексуална ориентация. Позицията се на чл. 8, взет самостоятелно и във връзка с чл. 14. Съдът решава да разгледа тези две оплаквания заедно.

106-107. По допустимостта правителството възразява, че жалбоподателят отстоява право на кръводаряване, каквото чл. 8 не гарантира, и напомня, че чл. 14 няма самостоятелно съществуване, поради което счита оплакванията за несъвместими *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията. Жалбоподателят поддържа, че свободата да се дарява кръв е израз на личната автономия, правото на всеки да разполага с тялото си, правото на самоопределяне, възможността да се установяват и развиват отношения с други хора и правото на зачитане на човешкото достойнство, защитени от чл. 8.

108-113. Съдът констатира служебно, че по отношение на отказите от 2004 и 2006 г. жалбата е просрочена. Не намира за необходимо да се произнесе по приложимостта *ratione materiae* на членове 8 и 14, тъй като оплакванията са във всички случаи недопустими като явно необосновани. Жалбоподателят оспорва главно противоположанието за кръводаряване, предвидено с наредба на министъра на здравеопазването от 2016 г., която е влязла в сила след датата на третия му опит да дари кръв и той не може да твърди нарушение на Конвенцията, произтичащо от прилагането ѝ спрямо него. Съдът отбелязва, макар и това да не е необходимо, че при опита си да дари кръв през 2016 г. той е получил отказ в резултат на автоматичното прилагане от EFS на противоположност, което е фигурирало в обработването на данни от 2004 г., извършено въз основа на наредба от 2003 г. Правителството не оспорва, че лекарят просто е констатирал записването, без да вземе предвид каквото и да било друго.

Касае се за отражение на вече установеното нарушение на чл. 8. Съдът заключава, че дори и да се предположи, че членове 8 и 14 са приложими, тези оплаквания са явно необосновани.

Отхвърлянето на иска на жалбоподателите срещу бившия полицейски инспектор, разследвал ги във връзка с изчезването на дъщеря им, за изразеното от него мнение, че са виновни, след прекратяването на разследването поради липса на доказателства, не е било в нарушение на позитивните задължения по чл. 8. Въпросът е бил от обществен интерес; жалбоподателите са се изложили на медийно и обществено внимание; направените оценъчни съждения са имали достатъчна фактическа основа; случаят е бил широко отразен в медиите още преди огласяването на резултата от разследването и спорните изявления; жалбоподателите не са претърпели сериозни последици и съдилищата са разгледали надлежно баланса на засегнатите интереси.

Решение по делото [McCann et Healy c. Portugal \(n° 57195/17\)](#)

Вж. по-горе раздела „[Право на справедлив съдебен процес](#)“

Фактите: През 2007 г. тригодишната дъщеря на жалбоподателите – британски граждани, изчезнала, докато били на почивка в Португалия с трите си деца. Те обявили, че е отвлечена. В наетите за ваканцията апартамент и кола обаче били открити биологични следи и те били заподозрени, че са скрили тялото ѝ след като е починала вследствие на домашен инцидент. Разследването, поверено на

инспектор G.A. от съдебната полиция, получило безпрецедентно вътрешно и международно медийно отразяване. G.A. бил отстранен от него, тъй като направил спорни изказвания пред пресата. Разследването било прекратено със заключение, че липсват доказателства родителите да са извършили престъпление. Обстоятелствата около изчезването останали неизяснени и детето или тялото му не били намерени.

През 2008 г. била издадена книга, написана от пенсиониралия се вече G.A., в която, както и в интервю пред ежедневника, заедно с който била разпространена, и в документален филм по нея, излъчен по телевизионен канал и разпространен на дивиди със същия вестник, била изложена тезата, че родителите са замесени в изчезването на детето. Жалбоподателите предявили срещу G.A., издателството, продуцента на филма и телевизионния канал иски за обезщетение за накърняването на репутацията и доброто им име и за забраняване разпространението на книгата и на филма. Първоинстанционният съд уважил исковите, но апелативният съд (АС) отменил решението и ги отхвърлил. Върховният съд (ВС) оставил касационната им жалба без уважение.

Решението

64-66. Жалбоподателите се позовават на чл. 6, § 1 и § 2, чл. 8 и чл. 10, § 2 от Конвенцията и се оплакват, първо, че твърденията на G.A. по техен адрес в книгата, документалния филм и интервюто са накърнили репутацията, доброто име и имиджа им, както и правото им да се ползват от презумпцията за невиновност. По-специално, те се оплакват от отхвърлянето на исковите, които предявили, за да защитят правата си на национално ниво. На второ място, жалбоподателите твърдят, че мотивите на ВС са в нарушение на презумпцията за невиновност. Съдът

отбелязва, че към момента на излизане на книгата и филма, както и на даване на интервюто, G.A. вече е бил пенсиониран като инспектор, поради което държавата не може да бъде държана отговорна за действията му и следователно първото оплакване на жалбоподателите се отнася за твърдения пропуск на националните власти да защитят правата им от действията на частно лице. По въпроса за правната квалификация на оплакванията той намира, че следва да разгледа твърдяното от жалбоподателите накърняване на правото им на защита на репутацията през призмата на чл. 8, и по-специално на произтичащите от него позитивни задължения, а твърдяното нарушение на правото им да се ползват от презумпцията за невиновност – само през призмата на чл. 6, § 2.

Твърдяното нарушение на чл. 8

67-71. По допустимостта на оплакването Съдът обсъжда въпроса за приложимостта на чл. 8. Напомня, че правото на всеки на защита на репутацията му попада в обхвата на тази разпоредба като елемент от правото на зачитане на личния живот (напр. *Axel Springer AG c. Allemagne* [GC], n° 39954/08, § 83, *Bédat c. Suisse* [GC], n° 56925/08, § 72, и *Medžlis Islamske Zajednice Brčko et autres c. Bosnie-Herzégovine* [GC], n° 17224/11, § 76). Съдът вече е приемал, че репутацията е част от личната идентичност и моралния интегритет, които се отнасят до личния живот, дори и да става въпрос за критика в рамките на обществен дебат (напр. *Petrie c. Italie*, n° 25322/12, § 39). Същите съображения са приложими и по отношение на честта на дадено лице (напр. *Sanchez Cardenas c. Norvège*, n° 12148/03, § 38). За приложимостта на чл. 8 обаче се изисква засягането на личната репутация да се отличава с известна степен на тежест и да е извършено така, че да причинява вреда по отношение на ползването на лицето от правото му на зачитане на личния живот (напр. цитираното *Bédat*, § 72). Съдът

намира, че спорните изявления на G.A., които касаят твърдяното участие на жалбоподателите в укриването на тялото на дъщеря им, хипотезата, че те са инсценирали отвличане, и предполагаемата тяхна небрежност по отношение на детето, са с достатъчна тежест, за да обосноват приложимостта на чл. 8 (вж., *mutatis mutandis*, цитираното *Sanchez Cardenas*, §§ 33 и 38, и срв. *Jishkariani c. Géorgie*, n° 18925/09, § 47).

72-77. По съществуващото на оплакването жалбоподателите поддържат, че тези твърдения на G.A., които те окачествяват като безапелационни, търсеци сензация и недобросъвестни, им вменияват отговорност за смъртта на детето и опит да я прикрият, въпреки прекратяването на разследването, което ги оневинило, и без това прекратяване да бъде дори споменато в книгата. Засягането на правата им било още по-тежко предвид превеждането на книгата и филма на други езици. Твърденията му представлявали злоупотреба със свободата на изразяване не само защото повдигали съмнения в невинността им, но и защото поставяли под въпрос решение на прокуратурата. Това било още по-сериозно от страна на натоварения с разследването инспектор, който според тях имал задължение за резервираност и поверителност, съществено за опазване на доверието на обществото в държавните институции. Той се позовал на факти, които окачествил като неоспорими, за да придаде достоверност на намесите по техен адрес, въпреки че прокуратурата ги обявила за невиновни. Решението на ВС съдържало очевидно противоречие, тъй като той приел, че книгата не разкрива нищо ново, което да не се съдържа в досието по разследването, макар че подозренията по отношение на тях отпаднали. Държавата следвало да санкционира поведението на G.A. не само защото те били невинни, но и за да защити правото им да бъдат считани за невиновни и репутацията им. Правителството счита, че

става въпрос за конфликт между заслужаващи еднаква защита права – правото на Г.А., издателя и продуцента на свобода на изразяване и на мнение и правата на жалбоподателите на защита на репутацията им и на ползване от презумпцията за невиновност. В случая висшите национални съдилища приели за надделяващи правата на първите, като преценили, че те не са прекрачили границите на допустимата критика. В подкрепа на тази преценка правителството излага следните доводи: 1) спорните изявления касаели въпрос от обществен интерес, тъй като се вписвали в производство, което получило широко медийно отразяване както на национално, така и на международно ниво; 2) в резултат на това жалбоподателите добили голяма публична известност; 3) спорните изявления се ползвали с по-силна защита, защото се касаело за свободата на мнение на Г.А.; 4) след като жалбоподателите били разследвани като заподозрени и освен това фактите фигурирали в досието по разследването, което било предоставено на пресата, защитената в книгата на Г.А. теза вече била станала обществено достояние и следователно не се касаело за поверителна информация. Правителството счита и че осъждането на ответниците би имало разубеждаващ ефект върху дебата по съдебни въпроси. В заключение то твърди, че националните съдилища са действали в рамките на предоставената им свобода на преценка.

78-82. Съдът напомня, че чл. 8 не само задължава държавата да се въздържа от произволна намеса, но може да ѝ налага и позитивни задължения, присъщи на ефективното зачитане на личния и семеен живот, които могат да изискват вземането на мерки, включително в отношенията между частни лица (напр. *Von Hannover c. Allemagne* (n° 2) [GC], n°s 40660/08, 60641/08, § 98). Отговорността на държавата може да бъде ангажирана и в

случай на неин пропуск да осигури на засегнатите лица ползването от правата, гарантирани от чл. 8 (напр. *Bărbulescu c. Roumanie* [GC], n° 61496/08, § 110). Границата между позитивните и негативните задължения на държавата по тази разпоредба не се поддава на точно дефиниране, но и в двата случая трябва да се държи сметка за справедливия баланс, който следва да се постигне между засегнатите конкуриращи се интереси (цитираното *Von Hannover* (n° 2), § 99). Изборът на подходящите да осигурят спазване на чл. 8 мерки в отношенията между частни лица по принцип попада в рамките на свободата на преценка на договарящите държави, независимо дали става въпрос за позитивни или негативни задължения (*ibidem*, § 104, и препратките там). Също и от гледна точка на чл. 10 от Конвенцията договарящите държави разполагат с известна свобода на преценка относно необходимостта и обхвата на дадена намеса в защитената от тази разпоредба свобода на изразяване (*ibidem*). Тази свобода на преценка обаче е съчетана с европейски контрол както относно закона, така и относно решенията, които го прилагат, дори и когато те са постановени от независим съд. Задачата на Съда при упражняването на контролните му функции е не да замести националните юрисдикции, а да провери, в светлината на случая като цяло, дали решенията, които те са постановили по силата на правомощията си за преценка, са в съответствие с приложимите разпоредби на Конвенцията (*ibidem*, § 105, и препратките там). Критериите, приложими при балансирането на правото на зачитане на личния живот и правото на свобода на изразяване, които заслужават *a priori* еднакво зачитане, са следните: приносът към дебат от обществен интерес, известността на лицето, за което става въпрос, предметът на публикацията, предишното поведение на засегнатото лице, съдържанието, формата и отражението на публикацията, както и, когато е уместно,

обстоятелствата в конкретния случай (напр. цитираните *Von Hannover* (n° 2), §§ 108-113, и *Axel Springer AG*, §§ 89-95). Ако вътрешните власти са извършили това балансиране съобразно с изброените критерии, само сериозни съображения могат да накарат Съда да замести мнението на националните юрисдикции със своето собствено (напр. *MGN Limited c. Royaume-Uni*, n° 39401/04, §§ 150 и 155). И накрая Съдът напомня, че за да се прецени доколко дадено спорно изявление е оправдано, трябва да се прави разлика между фактически твърдения и оценъчни съждения. Действителността на фактите може да бъде доказана, но точността на втория тип изявления не се поддава на доказване. Изискването да се докаже верността на оценъчни съждения е неизпълнимо и накърнява самата свобода на мнение, която е основен елемент на гарантираното от чл. 10 право. Дори и когато дадено изявление представлява оценъчно съждение обаче, то трябва да има достатъчна фактическа основа, без което би било крайно (напр. *Egill Einarsson c. Islande*, n° 24703/15, § 40).

83-84. Съдът отбелязва, че в настоящия случай жалбоподателите упрекуват националните съдилища в неизпълнение на позитивното задължение да защитят правото им да бъдат считани за невиновни и репутацията им. Той констатира, че съдилищата са очертали правилно засегнатите интереси – от една страна, свободата на изразяване и свободата на мнение на Г.А., а от друга, правото на жалбоподателите на зачитане на репутацията им, свързано с правото им да се ползват от презумпцията за невиновност, като са приели правата на първия за надделяващи. Отбелязали са и че тези права заслужават еднаква защита, което налага да бъдат балансирани. Според Съда от това следва, че въпросът, който се поставя, е дали при осъществяването на баланса националните съдилища са се съобразили с

установените в практиката му и посочени по-горе критерии.

85. По въпроса дали е бил налице принос към дебат от обществен интерес Съдът се съгласява с мнението на националните съдилища, че книгата на Г.А., филмовата ѝ адаптация и даденото от Г.А. интервю се отнасят за дебат, който представлява обществен интерес. Широкото медийно отразяване на случая свидетелства за интереса, който той е предизвикал както на национално, така и на международно ниво. В това отношение Съдът напомня, че обществото има легитимен интерес да получава и търси информация за наказателните производства (напр. цитираното *Bédat*, § 63). Освен това чл. 10, § 2 от Конвенцията не оставя никакво място за ограничаване на свободата на изразяване що се отнася до въпроси от обществен интерес, което стеснява свободата на преценка на държавата в тази област (*mutatis mutandis, Satakunnan Markkinapörssi Oy et Satamedia Oy c. Finlande* [GC], n° 931/13, § 167). Съдът счита, че настоящият случай е такъв (срв. *Prompt c. France*, n° 30936/12, § 43).

86-88. По въпросите за предишното поведение и известността на жалбоподателите националните съдилища са приели, че като са се обърнали към медиите, те са се изложили доброволно на вниманието им и са станали публични личности, поради което трябва да бъдат по-толерантни към осъществявания по отношение на тях обществен контрол. Съдът напомня, че макар и границите на допустимата критика да са по-широки по отношение на всяко лице, попадащо в обществената сфера поради действията или поради позицията си, при определени обстоятелства такова лице, дори и да е известно на обществото, може да се позове на „легитимно очакване“ за защита и зачитане на личния му живот (напр. цитираното *Von Hannover* (n° 2), § 97). Той

разбира, че жалбоподателите са се обърнали към медиите, за да използват всички възможни начини да намерят дъщеря си, но това не променя факта, че с излагането си на медийно внимание те са придобили публична известност и са попаднали в обществената сфера, вследствие на което са се изложили неизбежно и съзнателно на внимателен контрол върху всяко тяхно действие (вж. цитираното *Axel Springer AG*, § 54, и срв. напр. *M.L. et W.W. c. Allemagne*, n°s 60798/10, 65599/10, § 106). При все това Съдът напомня, че самò по себе си предишното сътрудничество с пресата не може да лиши от всякаква защита лицето, за което се отнася дадена публикация (*Egeland et Hanseid c. Norvège*, n° 34438/04, § 62), и трябва да се прецени дали границите на допустимата критика са били прекрачени с оглед на обстоятелствата в случая.

89-90. Що се отнася до предмета на книгата, филма и интервюто и до начина на получаване на информацията Съдът отбелязва, че спорът касае главно книгата, тъй като филмът е нейна адаптация, а интервюто е дадено с цел популяризирането ѝ. Съгласно констатациите на вътрешните съдилища, тя е била преведена на няколко езика и следователно няма съмнение, че е била разпространена широко. За Съда няма съмнение и относно източника на съдържащата се в нея информация, за която ВС е приел, че не е нова, тъй като вече е фигурирала в досието по разследването, което е било предоставено на медиите.

91-97. Съдът пристъпва към разглеждане на съдържанието и отражението на спорните изявления. Напомня извода си относно тяхната тежест, още повече че са били направени не от журналист или което и да е частно лице, а от инспектора, водил разследването преди да бъде отстранен от него. Предвид мотивите на националните

съдилища и контекста на делото, Съдът приема, че спорните изявления представляват оценъчни съждения с достатъчна фактическа основа. Тезата на G.A. се базира на събраните при разследването и доведени до знанието на обществеността доказателства. Тя е била обсъждана в хода на разследването и именно в резултат на това жалбоподателите са станали негов обект. Съдът отбелязва и че следственото дело е разгорещило общественото мнение както на национално, така и на международно ниво и е предизвикало многобройни разисквания и спорове. Както са приели AC и BC, разглежданите изявления несъмнено са се вписвали в дебат от обществен интерес и съответно тезата на G.A. е представлявала едно от мненията. Съдът обръща внимание, че ако книгата беше излязла преди прекратяването на разследването, тези изявления биха могли да нарушат установената в чл. 6, § 2 презумпция за невиновност, като предварително становище по оценката на фактите от разследващия орган (вж. напр. *Alenet de Ribemont c. France*, 10.02.1995 г., § 41), но тя е издадена след това и се поставя единствено въпрос за защитената от чл. 8 репутация на жалбоподателите и начина, по който ги възприема обществото (напр. *Istrate c. Roumanie*, n° 44546/13, §), както и за общественото доверие във функционирането на съдебната система (вж., *mutatis mutandis*, *Prager et Oberschlick c. Autriche*, 26.04.1995 г., § 34). В случая обаче Съдът счита, че дори и репутацията на жалбоподателите да е била засегната, това е станало не поради защитаването от G.A. теза, а поради подозренията срещу тях, които са дали основание да бъдат разследвани и са предизвикали широко медийно отразяване и много дебати. Накратко, става въпрос за информация, с която обществеността е била добре запозната още преди досието по разследването да бъде предоставено на медиите и преди издаването на книгата. Що

се отнася до твърдяната от жалбоподателите недобросъвестност на G.A., Съдът намира, че като е решил книгата да бъде пусната в продажба три дни след прекратяването на разследването, т.е. тя е била написана и отпечатана преди края му, G.A. е могъл от предпазливост да добави бележка, с която да обърне внимание на читателите върху неговия изход. Пропускът да го направи обаче не доказва сам по себе си, че е действал недобросъвестно, още повече че в документалния филм прекратяването на разследването е упоменато. И накрая Съдът констатира, че след издаването на книгата жалбоподателите са продължили да работят активно с медиите – в сътрудничество с британски телевизионен канал са реализирали документален филм за изчезването на дъщеря им и са продължили да дават интервюта на международно ниво. Съдът разбира, че книгата несъмнено е предизвикала у тях гняв, терзание и безпокойство, но не изглежда тя или разпространението на филма да са имали сериозно отражение върху социалните им отношения или върху продължаващите им легитимни усилия да намерят дъщеря си.

98-100. Що се отнася до особените обстоятелства в случая Съдът отбелязва, че националните съдилища са изследвали дали G.A. е нарушил професионалните си задължения. Първоинстанционният съд е заключил, че макар и пенсиониран, той е бил обвързан от задължението си за резервираност и професионална тайна, но АС и ВС не са възприели това, като са се мотивирали с факта, че спорните твърдения вече са били широко известни и коментирани. Съдът се съгласява с техния извод. Наистина твърденията на G.A. се основават на задълбоченото познаване на делото в резултат на упражняваната от него функция, но няма съмнение, че те вече са били известни на обществеността предвид широкото отразяване на това дело от медиите, на които след прекратяването на

разследването е предоставено и цялото досие. Ето защо Съдът е на мнение, че спорните изявления са просто израз на интерпретацията на G.A. на един вече широко дискутиран нашумял случай. Освен това не изглежда G.A. да е бил мотивиран от лично враждебно отношение към жалбоподателите (вж. *Guja c. Moldova* [GC], n° 14277/04, § 77). Съдът споделя и становището на правителството, че при конкретните обстоятелства осъждането му би имало разубеждаващ ефект върху упражняването на свободата на изразяване по въпроси от обществен интерес (вж., *mutatis mutandis, Koudechkina c. Russie*, n° 29492/05, § 99).

101-102. В заключение Съдът приема, с оглед на всички изложени съображения, че ВС е извършил подробна оценка на баланса, който трябва да бъде постигнат между правото на жалбоподателите на зачитане на личния им живот и правото на G.A. на свобода на изразяване, в светлината на критериите, установени в практиката на Съда, на която се е позовал широко. Предвид свободата на преценка, с която националните власти са разполагали в случая, Съдът не намира никакво сериозно основание да замести мнението на ВС със своето собствено и не установява неизпълнение на позитивното задължение на националните власти да защитят правото на жалбоподателите на зачитане на личния им живот по смисъла на чл. 8 от Конвенцията, поради което тази разпоредба не е нарушена.

Твърдяното нарушение на чл. 6, § 2

103-105. По оплакването на жалбоподателите, че мотивите на ВС са в нарушение на правото им да се ползват от презумпцията за невинност, правителството оспорва приложимостта на чл. 6, § 2 в случая поради липсата на връзка между наказателното производство, което е целяло установяване на обстоятелствата

около изчезването на дъщерята на жалбоподателите, и заведеното от тях дело с предмет гражданската отговорност относно книгата и документалния филм.

106-108. Съдът напомня, че един от аспектите на установената в чл. 6, § 2 презумпция за невинност е да не позволява публични служители или органи да третират лица, които са били оправдани или спрямо които наказателното преследване е било прекратено, като всъщност виновни за престъплението, в което са били обвинени. Всеки път, когато въпросът за приложимостта на чл. 6, § 2 се постави в последващо производство, жалбоподателят трябва да докаже наличието на връзка между него и завършилото наказателно производство. Такава връзка може да съществува например когато се налага разглеждане на изхода от наказателното производство, и по-специално когато съответният съд трябва да анализира постановеното в него решение, да изследва или оцени представените в него доказателства, да направи преценка относно участието на жалбоподателя в някое или всички довели до обвинението събития или да обсъди индициите, които все още говорят за евентуална негова виновност (*Allen c. Royaume-Uni* ([GC], n° 25424/09, § 104).

109-112. Съдът отбелязва, че в настоящия случай законът не е задължавал сезираните граждански съдилища да разгледат съдържанието на решението за прекратяване на разследването. Доколкото ВС го е направил, то е било в отговор на довода на жалбоподателите в касационната им жалба, че това решение ги е обявило за невинни. Той не е ценил доказателствата по следственото дело, а само е констатирал, че мотивът за въпросното решение е не установена невинност, а липса на категорични доказателства и че при това положение разследването може да бъде възобновено всеки момент, ако такива

доказателства бъдат събрани. Дори и да се предположи, че чл. 6, § 2 е приложим към гражданското производство в случая, Съдът не вижда ВС да е направил разсъждения, подсказващи каквато и да било виновност на жалбоподателите или дори подозрения по отношение на тях във връзка с обстоятелствата, при които е изчезнала дъщеря им. С оглед на това Съдът намира оплакването за недопустимо като явно необосновано.

Стерилизацията на психично здрава жена в детеродна възраст без предварително изрично, свободно и информирано съгласие представлява нарушение на правото на зачитане на личен живот. В допълнение съществуващото средство за защита не е позволявало да се установи отговорността на лекарите и да се получи обезщетение за нарушението.

Решение по делото [Y.P. v. Russia](#) (no. 43399/13)

Вж. по-горе раздела [„Забрана на изтезанията, нечовешкото и унижително отношение“](#)

Фактите: През 2008 г. на 28-годишната жалбоподателка, която била бременна в 32-33 гестационна седмица, било извършено спешно цезарово сечение в държавна болница. По време на интервенцията лекарите установили разкъсване на матката. Спешно била свикана медицинска комисия, която решила, че жалбоподателката трябва да бъде стерилизирана, за да се избегне реалният и животозастрашаващ риск от повторно разкъсване на матката при бъдеща бременност. Самата матка била запазена и разкъсването зашито. Жалбоподателката узнала за стерилизацията и последиците от нея две години след извършването ѝ.

През 2011 г. жалбоподателката предявила иск за обезщетение за неимуществени вреди срещу болницата. Съдът оставил искът без уважение, като заключил, че извършената процедура при липса на информирано свободно съгласие в случая на жалбоподателя не представлява нарушение на националното право, тъй като е имало „медицински основания“ за стерилизацията. Жалбоподателката обжалвала неуспешно.

Решението

По твърдението за нарушение на чл. 3 от Конвенцията

31-33. Жалбоподателката се оплаква, че е била подложена на нечовешко и унижително отношение в резултат на стерилизация без нейно съгласие. Твърди, че стерилизацията е имала сериозни психологически и емоционални последици за нея и за отношенията ѝ със съпруга ѝ. Правителството оспорва, като изтъква липсата на каквито и да било медицински или физиологични последици от медицинската намеса, както и факта, че жалбоподателката може да се възползва от ин витро оплождане.

34-35. Съдът отбелязва, че повечето случаи на стерилизация при липса на информирано съгласие попадат в обхвата на чл. 8 от Конвенцията. При определени условия обаче медицинските интервенции могат да достигнат прага на сериозност, за да се считат за лечение, забранено от чл. 3. По-конкретно стерилизацията на психически компетентно пълнолетно лице без неговото пълно и информирано съгласие, когато не е имало непосредствена заплаха за живота му, е равностойна на лечение, противоречащо на чл. 3. Съдът е стигнал до това заключение, като е взел предвид конкретните обстоятелства по разглежданите дела, включително факта, че жалбоподателките са принадлежали към уязвима група от населението (роми);

младата им възраст и факта, че са били в ранен етап от репродуктивния си живот; липсата на непосредствена медицинска необходимост; както и сериозните медицински и психологически последици от процедурата по стерилизация (вж. *V.C. v. Slovakia*, no. 18968/07, §§ 116-19; *N.B. v. Slovakia*, no. 29518/10, §§ 79-80 и *I.G. and Others v. Slovakia*, no. 15966/04, § 123-25).

36-38. Съдът има предвид, че стерилизацията представлява сериозна намеса в репродуктивния здравен статус и засяга една от основните телесни функции на човешките същества (вж. *V.C. v. Slovakia*, цитирано по-горе, § 106) и е готов да приеме, че жалбоподателката се е чувствала унижена и оскърбена. Същевременно отбелязва, че по време на рутинна медицинска интервенция (цезарово сечение) медицинските специалисти внезапно са се сблъскали със ситуация (разкъсана матка), в която е трябвало спешно да вземат решение относно обхвата на операцията и в която дори хистеректомия (отстраняване на матката) е можела да бъде оправдана. Решението за запазване на матката, зашиване на разкъсането и стерилизация на жалбоподателката е било взето от група лекари, включваща главния лекар, след задълбочено разглеждане, на медицински основания, които са били потвърдени от последващия експертен доклад и е било счтено от тези медицински специалисти за необходимо, за да се предотврати риск за живота на жалбоподателката в бъдеще. Лекарите не са действали недобросъвестно, още по-малко с намерение да малтретират или унижават жалбоподателката, а са били водени от истинска загриженост за здравето и безопасността ѝ. Не са били налице и допълнителни елементи, като например особената уязвимост на жалбоподателката, които да позволят на Съда да заключи, че при конкретните обстоятелства по настоящото дело е бил достигнат необходимият праг на суровост, за да се

приложи чл. 3. От това следва, че оплакването е несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на чл. 35, § 3 (а) и трябва да бъде отхвърлено в съответствие с чл. 35, § 4.

По твърдението за нарушение на чл. 8 от Конвенцията

39. Жалбоподателката се оплаква, че правото ѝ на зачитане на личния ѝ живот е било нарушено в резултат на стерилизацията ѝ без нейното информирано съгласие и че не е получила адекватен отговор на национално ниво в тази връзка.

40-43. По възражението на правителството за недопустимост на оплакването Съдът повтаря, че понятието „личен живот“ включва физическата и психическата неприкосновеност на лицето и също така се отнася до решенията както да се роди, така и да не се роди дете или да се стане родител (вж. *Evans v. the United Kingdom* [GC], no. 6339/05, § 71; *A, B and C v. Ireland* [GC], no. 25579/05, § 212 и *R.R. v. Poland*, no. 27617/04, § 180). Освен това участието на лицата в избора на медицинската помощ, която им се предоставя, и съгласието им за такова лечение попадат в обхвата на чл. 8 от Конвенцията (вж. *A.K. v. Latvia*, no. 33011/08, § 63).

44-45. Жалбоподателката подчертава липсата на информирано съгласие за стерилизацията ѝ и твърди, че не е имало медицинска необходимост за това. По-специално тя не е била животоспасяваща интервенция, тъй като не е имало установен риск за живота ѝ към този момент. Тя изтъква, че в опита си да предотвратят някои хипотетични рискове лекарите всъщност са нанесли много сериозни вреди на здравето ѝ, като са я направили безплодна. Жалбоподателката също така счита, че не е имала адекватна съдебна реакция на национално ниво във връзка със стерилизацията ѝ без нейно съгласие

46-47. Правителството поддържа, че очевидно е имало медицинска необходимост от въпросната интервенция, и по-конкретно рискът от сериозни здравословни проблеми по време на бъдещи бременности е оправдал извършването на стерилизацията без ясно изразеното съгласие на жалбоподателката. Твърди, че формулярът за съгласие, подписан от жалбоподателката, предвижда възможност за разширяване на обхвата на операцията и че следователно тя се е съгласила със стерилизацията.

48-51. Съдът напомня, че макар правото на здраве да не е закрепено в Конвенцията държавите имат, успоредно с позитивните си задължения по чл. 2 и позитивно задължение по чл. 8, първо, да въведат разпоредби, задължаващи всички болници да приемат подходящи мерки за защита на физическата неприкосновеност на своите пациенти, и второ, да осигурят на жертвите на медицинска небрежност достъп до производства, в които те могат, когато е уместно, да получат обезщетение за вреди (вж. *Jurica v. Croatia*, no. 30376/13, § 84 и *Trocellier v. France* (dec.), № 75725/01). Договарящите държави са длъжни да приемат необходимите регулаторни мерки, за да гарантират, че лекарите отчитат предвидимото въздействие на планирана медицинска процедура върху физическата неприкосновеност на техните пациенти и предварително ги информират за тези последици по такъв начин, че последните да могат да дадат информирано съгласие (вж. *Ioniță v. Romania*, no. 81270/12, § 84). Стерилизацията засяга репродуктивния здравен статус и има отражение върху различни аспекти на личния и семейния живот на жалбоподателите по чл. 8 (вж. *V.C. v. Slovakia*, цитирано по-горе, § 143). Тъй като се отнася до една от основните телесни функции на човека, то има отношение към многобройни аспекти на личната неприкосновеност на индивида, включително неговото физическо и

психическо благополучие и емоционален, духовен и семеен живот. То може да бъде законно извършено по искане на съответното лице, но положението е различно в случай на прилагането ѝ без съгласието на психически компетентен пълнолетен пациент. Такъв начин на действие трябва да се разглежда като несъвместим с изискването за зачитане на човешката свобода и достойнство – един от основните принципи, на които се основава Конвенцията (пак там, §§ 106-07, в контекста на оценката на същото оплакване по чл. 3).

52. Съдът коментира мотивите на националните съдилища да отхвърлят иска на жалбоподателката, които са и в основаната на тезата на правителството за неоснователност на жалбата.

53. Относно аргумента, че жалбоподателката е била дала съгласието си за стерилизация, тъй като тази интервенция е била извършена като разширяване на обхвата на цезаровото сечение Съдът посочва, че съответният формуляр за съгласие, който жалбоподателката е подписала, изрично е изключвал стерилизацията. Освен това според съдебната експертиза и първоинстанционния съд, жалбоподателката не е дала информирано съгласие за стерилизацията си. Съдът не може да приеме, че стерилизацията е процедура, която може да се извършва рутинно като част или като разширение на всяка медицинска интервенция, освен ако пациентът не е дал изрично, свободно и информирано съгласие за тази конкретна процедура. Единственото изключение е при спешни ситуации, когато медицинското лечение не може да бъде отложено и не може да бъде получено подходящо съгласие.

54-55. Съдът не счита, че неочаквано възникнало усложнение е изисквало спешни действия за спасяване на живота на

жалбоподателката. От фактите по делото е видно, че заплахата не е била непосредствена и е имало вероятност да се осъществи само в случай на бъдеща бременност. Тя е можела да бъде предотвратена и с помощта на алтернативни, по-малко интрузивни методи. При тези обстоятелства информираното съгласие на жалбоподателката не е можело да бъде отхвърлено въз основа на предположението на болничния персонал, че в бъдеще тя ще действа безотговорно по отношение на здравето си.

56. Съдът не може да приеме и аргумента, че в резултат на разглежданата процедура не са били нанесени вреди на здравето на жалбоподателката. Това не съответства на твърдяната необходимост от стерилизация на жалбоподателката с оглед предотвратяване на бъдещи бременности, за да се избегне евентуално животозастрашаващо влошаване на здравето ѝ. Освен това към релевантния момент жалбоподателката е била в репродуктивна възраст и е била лишена трайно от естествената си репродуктивна способност, което е довело до сериозно увреждане на здравето ѝ.

57. Следователно е ясно, че стерилизацията на жалбоподателката, която грубо засяга нейната физическа неприкосновеност, не е животоспасяваща медицинска интервенция и че е извършена без нейното информирано съгласие. Остава да се провери дали на жалбоподателката е било предоставено ефективно правно средство за защита, което да ѝ осигури адекватен съдебен отговор във връзка с претърпените от нея вреди.

58. Съдът отбелязва, че националните съдилища са разгледали и отхвърлили иска на жалбоподателката на две инстанции. Мотивите на решенията им обаче са до голяма степен противоречиви и дори биха могли да бъдат възприети като взаимно изключващи се. На следващо място Съдът

отбелязва, че като са отказали да установят отговорността на лекарите за стерилизацията съдилищата са подкрепили подход, който е в противоречие с принципа на автономия на пациента, установен както във вътрешното право, така и на международно равнище. Медицинската интервенция с толкова сериозни последици е била извършена, без да се спазват правилата и гаранциите, създадени от самата национална система, което е трудно да се съчетае с процесуалните гаранции, залегнали в чл. 8. Освен това на жалбоподателката не е било предоставено никакво обезщетение за нарушаването на правото ѝ на зачитане на личния живот.

59-60. Изложените по-горе съображения са достатъчни, за да може Съдът да заключи, че жалбоподателката е претърпяла нарушение на правото си на зачитане на личния живот поради това, че лекарите не са поискали и не са получили нейното изрично, свободно и информирано съгласие за стерилизация в съответствие с вътрешното право. Освен това съществуващото средство за защита не е позволявало да се установи отговорността на лекарите и да се получи обезщетение за нарушението на правото ѝ на зачитане на личния живот. Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Съдът констатира две нарушения на правото на зачитане на дома на наемател, чийто договор е бил прекратен, но той е водел съдебни производства за правото си да живее в жилището. На първо място, държавата е нарушила позитивното си задължение да защити наемателя срещу действията на собственика (частно лице), който е действал самоволно. На следващо място, с действията си по време на въведа във владение съдебният изпълнител е осъществил намеса в правата на жалбоподателя, която не е била предвидена в закона, а процесуалните

гаранции, предвидени във вътрешното право, не са успели да предотвратят тази произволна намеса.

Решение по делото [Jansons v. Latvia \(no. 1434/14\)](#)

Фактите: Жалбоподателят живял в апартамент в жилищна сграда въз основа на договор за „ползване на помещения“. Договорът бил сключен с тогавашния собственик на сградата, бил удължаван няколко пъти и предоставял на жалбоподателя предимство при сключването на нов договор. Впоследствие имотът бил продаден на друго частно лице. След продажбата жалбоподателят извършвал плащания на новия собственик за ползването на помещенията и продължил да го прави и след изтичането на срока на договора, приемайки, че той де факто е бил продължен. Когато отказал да подпише договор за краткосрочен наем без право да иска удължаване, новият собственик му изпратил писмо, с което го помолил да освободи помещенията, и спрял да приема плащанията му. Жалбоподателят отказал да се изнесе и завел гражданско дело срещу новия собственик, като искал да се признае фактът, че договорът за „ползване на помещенията“ представлява договор за наем и че следователно между него и новия собственик е съществувало фактическо наемно правоотношение.

От своя страна новият собственик предявил иск срещу предишния за предаване на апартамента. След приключване на производството той насилствено с помощта на въоръжени частни охранители отворил първата врата на дома на жалбоподателя, докато същият бил в дома си. Жалбоподателят се обадил в полицията, от където изпратили полицаи на мястото, които след като констатирани, че става въпрос за спор между частни лица уведомили жалбоподателя, че трябва да подаде жалбата си в полицейския участък и се тръгнали. Когато жалбоподателят

напуснал апартамента си на следващия ден, *inter alia*, за да подаде официална жалба в участъка, ключалката на външната врата била сменена и през следващите седмици охранителите не му позволили да влиза в апартамента. Въпреки настойчивите молби на жалбоподателя, полицията не се намесила.

Впоследствие съдебен изпълнител привел в изпълнение съдебното решение за въвод във владение на новия собственик срещу предишния собственик. Втората врата на апартамента била отворена принудително в присъствието на полицията. Жалбоподателят пристигнал, след като полицията си тръгнала, и съдебният изпълнител продължил да изпълнява решението за въвод, въпреки че жалбоподателят го уведомил за самоличността си и за факта, че е наемател на апартамента. Във връзка с инцидента жалбоподателят се обадил в полицията, която не се намесила. Цялото движимо имущество и вещи били изнесени от апартамента пред очите на жалбоподателя и отнесени в складово помещение, от където той можел да си ги прибере.

Опитите на жалбоподателя да заведе наказателни и граждански дела срещу новия собственик и съдебния изпълнител приключили неуспешно. Държавната полиция поискала от Камарата на съдебните изпълнители да се образува дисциплинарно производство срещу съдебния изпълнител във връзка с действията му по принудителния въвод във владение на новия собственик. Искането било препратено на министерството на правосъдието, което заключило, че липсват на основания за ангажиране на дисциплинарна отговорност.

Решението

46-47. Жалбоподателят се оплаква, че е бил жертва на незаконна евикция. Правоприлагащите органи, допускайки

самоволното действие, и съдебният изпълнител, отваряйки жилището му и изнасяйки вещите му, съответно са му попречили да се ползва и са нарушили правото му на личен и семеен живот, гарантирано в чл. 8 от Конвенцията. Съдът счита, че оплакването следва да се разгледа от гледна точка на правото на зачитане на жилището.

Допустимост

48-54. По възражението на правителството, че апартаментът не можел да се счита за „дом“ на жалбоподателя, тъй като адресната му регистрация била в друга община, а към датата на изнасяне на вещите му той не живеел в този апартамент Съдът цитира постоянната си практика относно съдържанието на понятието „дом“ и посочва, че жалбоподателят е имал достатъчни и постоянни връзки с апартамента, за да може той да се счита за негов „дом“. Той е бил действителното му място на пребиваване в продължение на повече от три години до момента, в който му е бил отказан по-нататъшен достъп до него. Поне за определен период от време той е имал законно основание да пребивава там, а към момента на намесата пред националните съдилища е бил висящ иск за доказване на правото му да пребивава там. Фактът, че той е бил принуден да напусне апартамента – един от аспектите, на които се основава оплакването му пред Съда – не може да бъде използван като аргумент, че по този начин апартаментът е престанал да бъде негов „дом“. Липсата на регистрация също не е достатъчна, за да се заключи, че жалбоподателят не е установил там своя дом.

55-57. Правителството поддържа, че след изтичането на договора на жалбоподателя за ползване на апартамента той не е имал законово основание да живее там. В допълнение решението за евикция не е било срещу него, а срещу предишния собственик, следователно жалбоподателят

не може да твърди, че бил жертва на нарушение. Съдът напомня, че в настоящия случай няма съмнение, че жалбоподателят е бил пряко засегнат от твърдените нарушения, от които се оплаква. Аргументите на правителството относно липсата на законно право на пребиваване в апартамента нямат никакво значение за определянето на статута на жертва на жалбоподателя.

58-67. Съдът отхвърля и възражението на правителството за неизчерпване на вътрешно правните средства за защита.

68-73. По съществуването на оплакването си жалбоподателят оспорва законността на намесата в правата му и поддържа, че дори тя да е преследвала легитимната цел да гарантира правата на други лица, т.е. правото на новия собственик на мирно ползване на неговите притежания, тя не е била необходима в едно демократично общество, тъй като не е била пропорционална. Латвийските органи както в гражданското, така и в наказателното производство са ограничили преценката си до правото на жалбоподателя да обитава апартамента и не са анализирали законосъобразността, пропорционалността и разумността на неговата отстраняване от апартамента. Поради това жалбоподателят не е разполагал с адекватни процесуални гаранции. Правителството оспорва аргументите му.

(а) Твърдяното неспазване на позитивните задължения за защита на жалбоподателя срещу действията на новия собственик

74-76. Съдът напомня, че приложимите принципи по отношение на оценката на позитивните и негативните задължения на държавата са в общи линии сходни и изискват да се определи дали е постигнат справедлив баланс между конкуриращите се интереси на индивида и на общността като цяло (вж. *Hatton and Others v. the*

United Kingdom [GC], no. 36022/97, § 98; *Lăcătuș and Others v. Romania*, no. 12694/04, § 84 и *Burlyu and Others v. Ukraine*, no. 3289/10, §§ 162 и 169-70). Съгласно практиката на Съда при определени обстоятелства държавите имат позитивното задължение да предприемат подходящи мерки, за да окажат помощ на лицето, което е потърсило помощ, в случай на посегателство от страна на частно лице срещу правото на зачитане на собствения дом. Такова задължение трябва да се счита за възникнало по-специално, когато физическо лице се обърне към полицията, за да го защити срещу лица, които се опитват да го изведат със сила, без да имат законово разрешение за това. Държавите се ползват с широка свобода на преценка по отношение на избора на мерки, които да въведат, при условие че те могат да бъдат ефективни за защита на правото на зачитане на жилището.

77-79. В настоящия случай собственик на апартамента е било частно лице, което без да има решение на публичен орган, даващо му право за това е влязло принудително в жилището на жалбоподателя и е предотвратило по-нататъшния му достъп до него. Полицията е била добре запозната с развитието на ситуацията, тъй като жалбоподателят многократно ѝ се е обаждал и тя е идвала, за да огледа мястото и да забележи, че по всяка вероятност той е живееел там. При тези обстоятелства са възникнали позитивните задължения на ответната държавата да осигури ефективна защита на правото на жалбоподателя на зачитане на жилището. Въпреки това полицията е отказала да се намеси. Защитата на правото на зачитане на жилището не се ограничава само до законно обитаваните помещения. Според вътрешното право никой не може да бъде отстранен от имота без валидна съдебна заповед за евикция, включително лицата, които самоволно обитават жилищни помещения (т.е. без валиден договор за

наем). Полицията дори е обяснила този факт на представителите на собственика, но не е предприела никакви по-нататъшни действия. Въпреки молбите на жалбоподателя, полицията не е предприела никакви практически мерки и на по-късен етап от спора, макар той да е останал постоянно заключен извън дома си и дори след образуването на наказателно производство. Бездействието на полицията, което очевидно е било обичайна практика в дадения момент, не само не е предотвратило, но и косвено е насърчило по-нататъшни незаконни действия от страна на частния субект.

80. Проведеното наказателно разследване, което е имало за цел да се установи, наред с другото, дали е било извършено престъплението нарушаване на неприкосновеността на жилището е било прекратено в съответната му част със заключението, че жалбоподателят не е бил наемател на апартамента, а по-скоро „лице, ползващо помещението“. В решенията липсва анализ на това дали жалбоподателят действително е живял в апартамента и дали той би могъл да представлява негов „дом“, чиято неприкосновеност да подлежи на защита. Следователно не е била преценена и законосъобразността на действията на частния субект. Съответно наказателното разследване не е анализирано всички релевантни факти по случая и поради това е имало твърде ограничен обхват, като на практика не е предоставило никаква защита в ситуация, в която правото на наемане на жилището на лицето е било спорно.

81. С оглед на изложеното Съдът намира, че държавните органи не са предприели подходящи мерки, за да осигурят правото на жалбоподателя на зачитане на жилището му, въпреки молбите му да го защитят от лица, които се опитват да го отстранят със сила от дома му, без да имат законово разрешение за това. Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

(б) Твърдяното незаконно отстраняване на жалбоподателя от жилището от страна на съдебния изпълнител

82-83. Съдът отбелязва, че по време на процедурата по въвод във владение съдебният изпълнител е влязъл принудително в жилището, сменил е ключалката на вратата и е изнесъл вещите на жалбоподателя. Тези действия на практика възпрепятстват по-нататъшния достъп на жалбоподателя до апартамента и това не се оспорва от правителството. Следователно е имало намеса, дори да е нямало заповед за евикция срещу жалбоподателя. На следващо място, по закон съдебният изпълнител е бил длъжен да провери всички обстоятелства при изпълнение на съдебно решение, включително дали в имота се намира и друго лице, различно от длъжника. Жалбоподателят е дошъл в апартамента по време на въвода, като е заявил, че е наемател, но това не е накарало съдебният изпълнител да спре процедурата по принудително изпълнение или по друг начин да преразгледа ситуацията. Полицията също е информирала съдебния изпълнител за текущото наказателно производство, но той е пристъпил към изпълнение, което е било равносилно на отстраняване на жалбоподателя, довело до загуба на жилището му, което е най-крайната форма на намеса в правото на зачитане на жилището (срв. *Prokopovich v. Russia*, no. 58255/00, §§ 41-42, вж. също *McCann v. the United Kingdom*, no. 19009/04, § 50).

84-85. За да отговаря на изискването намесата да е предвидена в закона оспорваната мярка трябва да има някакво основание във вътрешното право и това се отнася също така до качеството на въпросното право, като се изисква то да е достъпно за засегнатото лице и последиците да се предвидими. От материалите по делото е видно, че

извеждането на наемателите – дори ако наемното правоотношение е било спорно – и техните вещи по време на процедурата по въвод във владение не е съвместимо с латвийското право, което императивно предвижда, че дадено лице може да бъде отстранено от имота само въз основа на съдебно решение, с което се разпорежда евикция. Съгласно Закона за наем на жилища това изискване се прилагало и в случаите, когато жилищните помещения са били заети самоволно, т.е. без валиден договор за наем.

86-87. Настоящото дело трябва да се разграничи от делата, където евикцията се основава на заповеди за въвод във владение (*McCann*, цитирано по-горе, § 48, и *Ćosić v. Croatia*, no. 28261/06, § 19), тъй като тук заповедта за въвод във владение се отнася само до отношенията между предишния и новия собственик, като правото на пребиваване на жалбоподателя не е било разглеждано. Що се отнася до аргумента на правителството, че жалбоподателят е можел да поиска възстановяване на физическото си владение чрез завеждане на гражданско дело, Съдът счита, че механизъм, чрез който наемателите могат да поискат последващо установяване на факта, че са имали право да живеят в жилището, от което вече са били отстранени, не може да се счита за адекватна процесуална гаранция, способна да предотврати неоправдана намеса в правото на зачитане на собствения дом. То поставя непропорционална тежест върху наемателите, които са принудени да защитават правата си чрез граждански дела, след като вече са загубили жилището си. Независимо от това дали жалбоподателят би спечелил делото или не, между него и новия собственик на апартамента очевидно е съществувал правен спор (срв. *Connors v. the United Kingdom*, no. 66746/01, § 92), а вътрешното право изисква такива спорове да бъдат решавани от съд преди евикцията. Съдът посочва, че в настоящия случай

решаващият въпрос не е дали жалбоподателят е бил изведен, въпреки че е имал право да живее в апартамента – въпросът, върху който се е фокусирало правителството – а по-скоро, че той е бил отстранен, без правото му да живее в апартамента или липсата на такова да е било предварително преценено от съд, и следователно в противоречие с изискванията на вътрешното право.

88-90. В това отношение делото трябва да се разграничи от съдебната практика, свързана с евикциите, разпоредени от съд (*Vrzić v. Croatia* (no. 43777/13 и *F.J.M. v. the United Kingdom* ((dec.), no. 76202/16), където Конвенцията не изисква наемателите да могат да искат оценка на пропорционалността, когато владението се претендира от собственици на имоти в частния сектор. За разлика от това, жалбоподателят по настоящото дело е бил отстранен от жилището, без да е била установена законосъобразността на намесата, и освен това, когато изискването за предварителен съдебен контрол е било изрично предвидено във вътрешното право. Вътрешната нормативна уредба е съдържала някои процедурни гаранции, включително необходимостта от съдебна заповед за евикция и присъствието на полиция по време на процедурата по въвод във владение. Те обаче на практика не са действали, тъй като националните органи не са ги спазвали. Освен това самото съществуване на нормативна уредба за дисциплинарна и наказателна отговорност не може да се разглежда като процесуална гаранция, способна да предотврати оправдани намеси или да гарантира надлежното зачитане на интересите, защитени от Конвенцията. Следователно намесата в правата на жалбоподателя по време на въвода във владение не е била предвидена в закона и процесуалните гаранции, предвидени във вътрешното право, не са успели да предотвратят тази произволна намеса.

Съдът също така постановява с шест гласа срещу един, че е налице нарушение на чл. 13 във връзка с чл. 8 поради факта, че жалбоподателят не е имал ефективно средство за защита.

Осъждането на жалбоподателя за производство и употреба на канабис за лечение на хронични болки вследствие на претърпян пътен инцидент представлява намеса в правото на зачитане на личния му живот. Намесата е в съответствие със закона и преследва легитимните цели на „предотвратяване на безредици или престъпления“ и „защитата на здравето и морала“, посочени в чл. 8, § 2 от Конвенцията. При индивидуализиране на наказанието Върховният съд на Швеция е взел предвид индивидуалните обстоятелства на жалбоподателя и е квалифицирал извършеното от него деяние като леко престъпление, както и е определил глоба, по-малка по размер от това, което обикновено би се считало за справедливо за подобен вид престъпления. При постигане на конкретния баланс на интереси шведските власти са останали в рамката на широката си свобода на преценка, предоставена на държавите в сферата на здравеопазването, и следователно не е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Решение по делото [Thörn v. Sweden \(no. 24547/18\)](#)

Фактите: След претърпян пътен инцидент, вследствие на който счупил врата си, жалбоподателят останал прикован към инвалидна количка. Той страдал от хронични силни болки и изпробвал много и различни терапии за лечение, но без резултат. След като изпробвал разрешена на

шведския пазар форма на медицински канабис без забележими ефекти, жалбоподателят решил да се лекува сам, като незаконно отглежда канабис за собствена консумация. Употребата му значително подобрила качеството на живот, позволила му да се върне на работа и да обръща повече внимание на семейството си. Срещу него било образувано наказателно производство, което продължило на три инстанции. С окончателно решение на Върховния съд жалбоподателят бил осъден за производство на канабис и му била наложена глоба в размер на 520 евро.

Решението

Оплакването за нарушение на чл. 8 от Конвенцията

36-37 Жалбоподателят се оплаква, че е нарушено правото му на неприкосновеност на личния му живот, залегнало в чл. 8 от Конвенцията. Съдът обявя жалбата за допустима.

Относно основателността

38-40 Жалбоподателят не оспорва законния интерес на държавата, а посочва, че въпросът е дали е постигнат справедлив баланс между личния му интерес да живее живот без болка и належащата обществена нужда да се осъществява контрол върху наркотичните вещества. Оспорва и че неговото осъждане е преследвало законна цел. Отбелязва, че е представил становища на експерти, според които употребата на канабис не представлява заплаха за здравето му и които в заключението си считат, че предполагаемите вреди според правителството от употребата на канабис са силно преувеличени. Твърди, че намесата с цел да се предотвратят последиците от употребата на канабис не са нито необходими в едно демократично общество, нито преследват законна цел. Твърди също, че свободата на преценка на

правителството, трябва да бъде по-тясна, тъй като се отнася само до индивидуалното му наказание и до неговото съществуване, а не до контрола върху наркотиците като цяло.

41-45 Правителството не оспорва, че осъждането на жалбоподателя представлява намеса в правото му на неприкосновеност на личния му живот, но твърди, че намесата е оправдана съгласно чл. 8, § 2, като е предвидена в закона, преследва законна цел и е необходима в едно демократично общество. Подчертава, че има дълъг списък с негативни последици, свързани с употребата на канабис, като местните власти са предприели мерки за предотвратяване на употребата му и за предоставяне на грижа на нуждаещите се. Следователно държавата има жизненоважен интерес да контролира, наред с другото, канабиса, а шведското законодателство за контрол на наркотиците, включително Закона за престъпленията, свързани с наркотични вещества и Закона за лекарствените продукти, са предназначени да задоволят обществените интереси за предотвратяване на безредици или престъпления, защита на живота и здравето, като по този начин защитават правата и свободите на другите. Според правителството в настоящия случай не става въпрос за медицински канабис, а за неразрешено производство на канабис за самолечение, без контрол от страна на властите. По отношение на въпроса за пропорционалността, в този случай на държавата следва да се предостави широка свобода на преценка. Правителството посочва, че в Швеция е предвидена системата за одобрение и лицензиране на лекарства за контролирано разпространение на наркотични вещества за медицински цели, включително за обезболяване. Разпоредбите имат за цел да постигнат баланс между противоречиви обществени и частни интереси и са пропорционални. В настоящия случай мерките са

пропорционални – жалбоподателят е осъден на глоба в много малък размер за леко престъпление, свързано с наркотици. Решението на Върховния съд показва, че съдът е извършил пълна и задълбочена проверка на спорния конфликт на интереси, като е направил оценка на пропорционалността и като е взел предвид личните обстоятелства на жалбоподателя и смекчаващите вината обстоятелства.

46-48 Съдът припомня, че въпросите, свързани със здравната политика по принцип са в полето на преценка на националните власти, които са в най-добра позиция да оценят приоритетите, използването на ресурсите и социалните нужди. Освен това Съдът е постановил, че националните власти следва да преценят какво е в обществен интерес от социална или икономическа гледна точка, а Съдът ще уважи политическия избор на законодателя, освен ако е „очевидно необоснован“. Когато в държавите - членки на Съвета на Европа, няма консенсус по отношение на относителната важност на засегнатия интерес, нито по отношение на най-добрите средства за неговата защита особено когато случаят повдига чувствителни морални или етични въпроси, свободата на преценка ще бъде по-широка (вж. например *Abdyusheva and Others v. Russia*, nos. 58502/11 and 2 others, §§ 111-12).

Правото на здравеопазване като такова или на специфично лечение, търсено от жалбоподателя, не е сред правата, гарантирани от Конвенцията или нейните протоколи. В своята съдебна практика Съдът подчертава, че телесната неприкосновеност на дадено лице засяга най-интимните аспекти от личния му живот и че принудителната медицинска намеса, дори и да е от незначително значение, представлява намеса в това право (вж. например *Vavříčka and others v. the Czech Republic* [GC], nos. 47621/13 and 5 others, § 276). Съдът също припомня, че неговата

фундаментално субсидиарна роля в системата за защита по Конвенцията оказва влияние върху обхвата на свободата на преценка. Договарящите се страни, в съответствие с принципа на субсидиарност, носят основната отговорност да гарантират правата и свободите, определени в Конвенцията и протоколите към нея, и при това се ползват със свобода на преценка, подчинена на надзорната юрисдикция на Съда, като са в по-добра позиция да оценят местните нужди и условия.

49-51 Съдът отбелязва, че страните са съгласни, че осъждането на жалбоподателя представлява намеса в правото на зачитане на личния му живот и че деянието, за което е осъден, му помага да повиши качеството си на живот, и намира тези обстоятелства за установени. Съдът не поставя под съмнение и факта, че намесата е в съответствие със закона, а именно Закона за престъпленията, свързани с наркотичните вещества и Наказателния кодекс, и че е преследвала легитимните цели на „предотвратяване на безредици или престъпления“ и „защитата на здравето и морала“, посочени в чл. 8, § 2 от Конвенцията. Оставащият въпрос е дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“. От представените му материали, Съдът отбелязва, че няма нищо, което да доказва, че жалбоподателят е повдигнал някакви аргументи, свързани с чл. 8 от Конвенцията, в хода на националното производство или че властите са проверили служебно изискванията на тази разпоредба. Първо, няма информация, че националните съдилища са били поканени да преценят дали забраната за притежание или отглеждане на канабис, включително от лица, които се нуждаят по медицински причини, противоречи на чл. 8 от Конвенцията или на друга разпоредба от националното или международното право. Второ, националните съдилища не са били поканени да разгледат защитата на жалбоподателя в светлината на чл. 8 или по

какъвто и да е друг начин, за да не се стигне до противоречие с Конвенцията.

52-59 Съдът отбелязва, че настоящото дело не се отнася до това дали забраната за производство или консумация на канабис за тези, които се нуждаят от него по медицински причини, могат да накърнят правото на зачитане на личния живот, а се отнася до въпроса дали националните власти са нарушили правото на зачитане на личния живот на жалбоподателя, когато не са го освободили от общата наказателна отговорност, свързана с производството и консумацията на класифицираното като наркотично във вътрешното право вещество въз основа на основанията, на които се е позовал. В конкретното дело Върховният съд заключава, че жалбоподателят може и да е действал поради необходимост, но че неговото действие във всеки случай е било неоправдано по смисъла на Наказателния кодекс, по-специално защото поведението му е било регулирано от съществуващото вътрешно законодателство относно контрола върху наркотичните вещества и относно одобряването и лицензирането на лекарства и по този начин противоречи на баланса на интересите, извършен от законодателя. Не към такива ситуации се прилага института на крайната необходимост по шведското право. На практика въпросът е решен законодателно и следователно попада извън обхвата на разпоредбата относно крайната необходимост. Индивидуалните обстоятелства вместо това са взети предвид при определяне на наказанието, като Върховният съд е направил цялостна оценка на обстоятелствата по делото.

Въпросът пред Съда е дали, разглеждайки националното производство като цяло, властите са постигнали достатъчно справедлив баланс между конкуриращите се интереси. Що се отнася до това конкретно упражнение за балансиране, Съдът възприема, че интересът на властите

в конкретния случай е основно да осигурят спазването и прилагането на вътрешното законодателство, свързано с наркотиците и лекарствата, където националните власти имат широка свобода на преценка, докато интересът на жалбоподателя е да намери начин да облекчи болката си. Съдът отбелязва, че Върховният съд не е поставил под съмнение твърденията на жалбоподателя относно неговата болка и че канабисът, който е произвел, е помогнал, нито, че лекарствата, до които е имал достъп жалбоподателя, са или по-малко ефективни, или имат странични ефекти, които той желае да избегне, или са скъпи. Съдът отбелязва, че Върховният съд приема за донякъде разбираеми причините на жалбоподателя и че за него не е имало особен риск от разпространението на наркотици. Поради това Върховният съд квалифицира деянието като леко престъпление и определя глоба, която е по-малко от това, което обикновено би се считало за справедливо наказание за престъпление, включващо количеството канабис, за което става въпрос в случая на жалбоподателя. Върховният съд е взел предвид интереса на жалбоподателя от намирането на ефективно облекчаване на болката и го е отразил главно при определяне на глобата. На Съда не е предоставена информация, че жалбоподателят не е разполагал със средства да плати глобата, която му е била наложена, или че плащането ѝ би било особено обременяващо за него. Освен това на съда не е предоставена информация за други негативни последици от наказанието. В този контекст, въпреки че властите са наказали жалбоподателя, те също така са му разрешили рецепта за законно лекарство, което очевидно е било ефективно за облекчаване на болката му, докато вътрешното производство е висящо. Въпросът е не дали може да бъде приета по-малко строга политика, а дали при постигане на конкретния баланс между интереса на жалбоподателя да има достъп

до облекчаване на болката и общия интерес от прилагането на системата за контрол на наркотиците и лекарствата, шведските власти са останали в широката си свобода на преценка. На фона на гореизложеното Съдът не намира, че властите са превишили тази граница и от това следва, че не е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

Постановяването на наказателна присъда за изказвания, накърнили религиозните чувства на отделни граждани, без да е налице застрашаване на обществения ред, представлява непропорционална намеса на властите в правото на свободно изразяване на мнение. Религиозните групи следва да са толерантни към различните мнения, включително и такива, отричащи вярванията им, доколкото не става дума за език на омразата и подбуждане към насилие.

Решение по делото [Rabczewska v. Poland \(no 8257/13\)](#)

Фактите: Жалбоподателката е известна поп певица в Полша, позната с псевдонима Дода. На 24 юли 2009 г. тя дала интервю пред новинарски сайт, което било публикувано на 3 август. Част от интервюто било препубликувано в местен таблоид. Заглавието му било „Дода: Не вярвам в Библията.“ По време на интервюто жалбоподателката изразила мнение, че библейските послания имали стойност, но фактите, изложени в Библията, не се подкрепяли от науката. Дала за пример липсата на динозаврите при сътворението на света. Жалбоподателката казала още, че вярвала в наличието на висша сила. Въпреки това изложила становище, че вярвала повече на научните открития пред „писанията на някого, опиянен от вино и пушил трева“ (*the writings of someone wasted*

from drinking wine and smoking some weed). На въпроса кого визирала с това твърдение, тя отговорила: „всички, които са писали тези невероятни истории“. Мнението си базирала на гледани от нея научни предавания по телевизията.

След публикуването на интервюто двама граждани подали сигнал в прокуратурата срещу жалбоподателката. Те твърдели, че жалбоподателката е осъществила престъпление като е накърнила религиозните им чувства, като публично обидила Библията (чл. 196 от Наказателния кодекс). На 30 април 2010 г. прокуратурата повдигнала обвинение на жалбоподателката. При разпита си тя заявила, че не е извършила престъпление. Заявила, че думите ѝ не следвало да се приемат сериозно. Думата „опиянен“ използвала, искайки да каже, че хората, писали Библията, са имали положителна нагласа. А относно пушенето на трева - че го свързала с лечебните билки, използвани тогава. През януари 2016 г. Варшавският районен съд постановил присъда, с която признал жалбоподателката за виновна и ѝ наложил глоба в размер на 5000 злоти (около 1160 евро). Националният съд взел предвид, че става дума за конфликт на две конституционни права – на свобода на изразяване и на свобода на вероизповеданието. Приел, че законодателството е създавало баланс помежду им чрез създаването на съответния престъпен състав в Наказателния кодекс. Националният съд се позовал на показанията на журналиста, взел интервюто. Според него изказванията на

жалбоподателката били съзнателно насочени към това да бъдат шокиращи и да привлекат медиен интерес. Приел, че жалбоподателката изразила мнението си по обиден за християните и евреите начин. Решението било обжалвано, но второинстанционният съд потвърдил присъдата. Жалбоподателката подала и жалба до Конституционния съд с твърдения за противоконституционност на чл. 196 от Наказателния кодекс. Той от своя страна се произнесъл с решение на 6 октомври 2015 г. Приел, че мярката за ограничаване на конституционно защитената свобода на изразяване, предвидена в Наказателния кодекс, не можело да се счита за противоречаща на Конституцията.

Решението

Относно оплакването за нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Жалбоподателката се оплаква, че присъдата ѝ за обида на религиозни чувства е довела до нарушение на правото ѝ на свобода на изразяване на мнение. Съдът обявя жалбата ѝ за допустима.

По основателността на жалбата:

34-41. Жалбоподателката излага твърдения, че намесата на властите е непропорционална спрямо преследваните от нея легитимни цели. Защитата на религиозните чувства не следва да е на всяка цена. Според нея наказателноправната репресия не бива да се използва, когато става дума за защита на субективни религиозни чувства на отделни граждани. Заявява, че е изразила мнение, без да цели да накърни нечии вярвания. Правителството оспорва всичко това. Твърди, че намесата е справедлива и цели да възстанови баланса между правото на изразяване на идеи и правото на религиозна свобода.

42-45. Становище излагат и трети страни. „Article 19“ не смята, че

наказателноправната защита на чувствата на вярващите е легитимна в подобни случаи, доколкото не се касае за дискриминация или насилие. „Ordo Iuris“ заявява, че всеки, който се ползва от правото на чл. 10, има задължението да се въздържа от изрази, накърняващи чужди права, които не допринасят с нищо за общественния дебат.

46-48. Съдът припомня, че свободата на изразяване на мнение представлява една от съществените основи на демократичното общество и едно от основните условия за неговия напредък. В обхвата ѝ попадат не само мнения, които се приемат добре и се считат за необходими, но и такива, които биха могли да се приемат като шокиращи и смущаващи. Отбелязва, че съгласно чл. 10, § 2 свободата на словото носи със себе си и определени задължения. Сред тях е и зачитане свободното и необезпокоявано упражняване на правата по чл. 9 от останалите граждани.

49-53. Държавите имат позитивното задължение по чл. 9 от Конвенцията да осигурят мирното съжителство на всички религии и на тези, които не принадлежат към религиозна група, като гарантират взаимна толерантност. Във всички случаи следва да се извърши преценка на баланса между публичния и частния интерес. Съдът отбелязва, че последователите на дадена религия следва да са толерантни към различните мнения, включително и такива отричащи вярванията. Все пак, когато подобни изказвания прекрочват границата на критиката и подтикват към религиозна нетърпимост, то държавата следва да предприеме пропорционални рестриктивни мерки. Изрази, които целят да разпространяват, подбуждат или оправдават омраза, основана на религиозна нетърпимост, не се ползват със защитата, предоставена от член 10. По-нататък Съдът отчита, че при наличието на конфликт между две, защитени от Конвенцията права,

преценката на националните власти следва да отчете ситуацията в страната, както и момента и контекста, в които са направени изказванията. Тук националните власти имат по-широко свобода на преценка.

54-55. Съдът приема, че присъдата на жалбоподателката представлява намеса в правото ѝ на свобода на изразяване. Тази намеса е била предвидена в закона (чл. 196 от Наказателния кодекс на Полша) и е преследвала легитимна цел за защита на религиозните чувства, което съответства на защита на правата на другите по смисъла на чл. 10, § 2 от Конвенцията.

56-59. Съдът извършва преценка на конкуриращите се право на свобода на изразяване на жалбоподателката и право на религиозна свобода. Националните съдилища са приели, че изказванията на жалбоподателката не са били част от публичния дебат. Няма и индикации, че жалбоподателката е целяла да навлезе в сериозен дебат на тема религия. Тя е насочена към тази тема от интервюиращия, който ѝ е задал въпрос, свързан с вярванията на партньора ѝ. Съдът, вземайки предвид изказванията в цялост, приема, че жалбоподателката не е развила сериозни аргументи и не се е позовала на сериозни източници. Тя се е позовала на телевизионни програми. Не твърди, че е експерт по въпроса. Напротив, обръща се към аудиторията на език, съответстващ на нейния стил на общуване, преднамерено фриволен и колоритен, с цел да предизвика интерес.

60-65. Съдът отбелязва, че националните съдилища не са преценили правилно дали оспорваните изявления представляват фактически твърдения или ценностни съждения. Не са успели да идентифицират и внимателно да претеглят конкуриращите се интереси. Те не са обсъдили и допустимите граници на критиката на религиозни доктрини съгласно Конвенцията. По-специално националните

съдилища не са преценили дали изявленията на жалбоподателя са били в състояние да предизвикат оправдано възмущение или дали са били от естество да подтикнат към омраза или по друг начин да нарушат религиозния мир и толерантност в Полша. Националните съдилища в конкретния случай не са разгледали дали въпросните действия са могли да доведат до вредни последици. Чл. 196 от Наказателния кодекс не изисква изказването да е в състояние да наруши общественения ред. Съдът вече е разглеждал ситуация, при която вътрешното право е изисквало освен обида на религиозен обект, обстоятелствата на такова поведение да могат да предизвикат оправдано възмущение и нарушение на религиозния мир (вж. *E.S. v. Austria*, no. 38450/12, § 52). Според Съда въпросната разпоредба от националното законодателство наказва всяко поведение, което може да накърни нечии религиозни чувства.

Освен това Съдът припомня, че видът и тежестта на наложеното наказание са също фактори, които трябва да се вземат предвид при преценката на пропорционалността на намесата в свободата на изразяване, гарантирана от чл. 10 (вж. *Skatka v. Poland*, no. 43425/98, §§ 41-42, и *Kwiecień v. Poland*, no. 51744/99, § 56). В тази връзка той отбелязва, че жалбоподателката е била осъдена в рамките на наказателно производство, образувано въз основа на обвинителен акт, внесен от прокурор по жалба на две лица. Наказателното производство е продължило дори и след като жалбоподателката е постигнала приятелско споразумение с едно от лицата, подали оплакването до прокуратурата. Тя е осъдена на глоба в размер на 1 160 евро, което е петдесет пъти повече от минималния размер, предвиден в закона. Предвид това Съдът заключава, че наложената наказателна санкция не е била незначителна.

В заключение Съдът приема, че въпреки широката свобода на преценка, националните власти не са изтъкнали достатъчно причини, които да оправдаят намесата в свободата на словото на жалбоподателката. Следователно е налице нарушение на чл. 10.

6. ДРУГИ ПРАВА

Невъзможността на всеки да упражни правото си да влезе на територията на страната си трябва да се оценява и в светлината на политиката на държавата за връщане и последиците от нея. В настоящия случай са били налице изключителни обстоятелства с оглед положението на дъщерите и внуците на жалбоподателите в лагери в Североизточна Сирия, управлявани от недържавна въоръжена група след падането на ИДИЛ, а процесът по разглеждане на исканията на жалбоподателите за репатриране не е бил съпроводен от подходящи гаранции срещу произвол и следователно е в нарушение на член 3, § 2 от Протокол № 4.

Решение на Голямото отделение [Н.Ф. and others v. France \(nos. 24384/19 and 44234/20\)](#)

Вж. по-горе раздела „[Допустимост на жалбите пред ЕСПЧ](#)“

Фактите: Жалбоподателите са четирима френски граждани, родители на две млади жени, които през 2014 г. и 2015 г. заминали за Сирия заедно с партньорите си и се установили в територията, контролирана от т.нар. Ислямска държава („ИДИЛ“). В последствие родили там децата си. След заминаването им срещу Л и М. били образувани наказателни производства за участие в терористична организация.

През 2017 г. столицата на ИДИЛ, Ракка, е превзета от Сирийските демократични сили

(„SDF“) – местни военни, доминирани от кюрдска милиция на Отрядите за народна защита. От март 2019 г. SDF упражнява ефективен контрол над цялата сирийска територия на изток от река Ефрат. Офанзивата на SDF принуждава десетки хиляди мъже, жени и деца да бягат, като по-голямата част от тях са семейства на бойци от ИДИЛ. Съобщава се, че повечето са били арестувани от SDF по време на и след последната битка и са били отведени в лагера ал-Хол между декември 2018 г. и март 2019 г. Лагерите ал-Хол и Рох са били поставени под военния надзор на SDF и са били управлявани от Автономната администрация на Северна и Източна Сирия.

По данни на Международния комитет на Червения кръст (МКЧК) през юли 2019 г. в лагера ал-Хол са живеели 70 000 души. По това време регионалният директор на МКЧК описва ситуацията в лагерите като „апокалиптична“. Според съобщение за пресата, публикувано на 29 март 2021 г., след посещението на председателя на МКЧК, в лагера живеели 62 000 души, „две трети [от които] [са] деца, много от които сираци или разделени от семействата си“. В съобщението се посочва още, че тези деца растат в тежки и често много опасни условия.

Според доклади на неправителствената организация Rights and Security International, публикувани на 25 ноември 2020 г. и 13 октомври 2021 г., децата, държани в лагерите ал-Хол и Рох, страдали от недохранване, обезводняване, някои имали военни травми и посттравматичен

стрес и били изложени на риск от насилие и сексуална експлоатация; климатичните условия били екстремни, условията – нечовешки и унижителни; задържаните в арестите в лагерите били изложени на третиране, което можело да се определи като изтезание; имало актове на насилие между жените, които все още симпатизирали на ИДИЛ, и останалите, както и актове на насилие от охраната на лагера.

Между март 2019 г. и януари 2021 г. Франция организира репатрирането на деца от лагери в Североизточна Сирия, разглеждайки казусите им на принципа „случай по случай“. В рамките на пет мисии били репатрирани 35 френски непълнолетни граждани — „сираци непридружени непълнолетни лица или хуманитарни случаи“. В съобщение за пресата от 5 юли 2022 г. френското министерство на външните работи обявило, че Франция е организираща връщането на още 35 непълнолетни лица с френско гражданство и на 16 майки. В писмо от 13 юли 2022 г. адвокатът на жалбоподателите информирала Съда, че техните дъщери и внуци не са били сред репатрираните френски граждани.

Дъщерята на първите двама жалбоподатели, Л., е била задържана с двете си деца на 5 и 3-годишна възраст на 4 февруари 2019 г. в лагера ал-Хол. Родителите ѝ твърдят, че нямат връзка с нея от юни 2020 г. и смятат, че тя и децата ѝ все още се намират в един от двата лагера или в „подземен затвор“. С писмо от 31 октомври 2018 г. до МВнР, на което не получили отговор, жалбоподателите поискали репатрирането на близките си. В молба, регистрирана на 5 април 2019 г., те призовали съдията по спешни производства в административния съд в Париж да разпореди на МВнР да организира репатрирането. В подкрепа на молбата си те представили искането за репатриране от 31 октомври 2018 г. и

молбите, подадени до френския президент няколко месеца по-рано от името на няколко жени и деца, които са били задържани в лагери в Североизточна Сирия, заедно с отговора на началника на кабинета на президента. В този отговор се посочва, че въпросните лица са заминали умишлено, за да се присъединят към терористична организация, намираща се във война с коалицията, в която участва Франция, и че местните власти ще решат дали те са извършили някакви престъпления. С решение на административния съд от 10 април 2019 г. искането на жалбоподателите било оставено без уважение. Решението било обжалвано пред Conseil d'État, който на 23 април 2019 г., отхвърлил жалбата. В две писма от 11 април 2019 г. адвокатът на жалбоподателите отново отправила молба до френския президент и до МВнР Л. и двете ѝ деца да бъдат репатрирани.

Смята се, че дъщерята на вторите двама жалбоподатели, М., е била задържана през март 2019 г. заедно с двумесечното си бебе първоначално в лагера ал-Хол, а впоследствие били прехвърлени в лагера Рох. На 26 юни 2020 г. адвокатът на жалбоподателите изпратила спешно електронно писмо до съветника по правосъдие на френския президент и до МВнР, на което не получила отговор, и в което изразявала загрижеността на семействата след прехвърлянето на няколко френски граждани и техните деца от охраната на лагера Ал-Хол на неизвестно място. Наред с писмата до президента и до МВнР, адвокатът на жалбоподателите поискала спешно репатриране на М. и детето ѝ във Франция. В този смисъл била подадена и молба до съдията по спешни производства на административния съд в Париж. С решение от 7 май 2020 г. съдията отхвърлил молбата им с мотива, че съдът не е компетентен да го разгледа, тъй като исканата мярка е тясно свързана с френските международни отношения.

Решението било потвърдено от Conseil d'État. Успоредно с това жалбоподателите завели дело пред Парижкия съд (обща първа инстанция) за установяване на наличието на незаконосъобразен административен акт, тъй като френските власти умишлено пропуснали да прекратят произволното задържане на дъщеря им и внука им и са отказали да осигурят тяхното репатриране. С решение от 18 май 2020 г. съдът постановил, че не е компетентен да разгледа делото.

Решението

Жалбоподателите твърдят, че отказът на държавата ответник да репатрира дъщерите и внуците им от лагерите в Североизточна Сирия ги е изложил на нечовешко и унижително отношение, в нарушение на чл. 3 от Конвенцията, и е нарушил правото им да влязат на територията на държавата, чиито граждани са, както е гарантирано от чл. 3, § 2 от Протокол № 4 към Конвенцията. Родителите на М., също така твърдят нарушение на правото им на зачитане на семейния им живот по чл. 8 от Конвенцията. Освен това те се оплакват по чл. 13 във връзка с чл. 3, § 2 от Протокол № 4, че не са разполагали с ефективно вътрешноправно средство за защита, чрез което да оспорят решението да не се организира репатрирането на близките им.

Комисарят по правата на човека на Съвета на Европа е упражнил правото си да встъпи в производството пред Голямата камера и е представил писмено становище. По делото са встъпили като трети страни и са представили становища правителствата на Белгия, Великобритания, Дания, Нидерландия, Норвегия, Испания и Швеция, специални докладчици на ООН, Reprieve, Rights and Security International, Avocats sans Frontières (ASF), Националната консултативна комисия по правата на човека, Défenseur des droits Clinique des

droits de l'homme и Центъра по правата на човека към Университета в Гент.

***Locus standi* и могат ли жалбоподателите да претендират, че са жертви**

144-147. Жалбоподателите обясняват, че действат от името на децата и внуците си, тъй като те са в обективна невъзможност сами да подадат жалби до ЕСПЧ. Правителството поддържа, че по отношение на оплакванията по чл. 3 и чл. 3, § 2 от Протокол № 4 жалбите са недопустими *ratione personae*, тъй като няма данни, че жалбоподателите са получили точни и ясни инструкции за подаване на жалби от лицата, за които се твърди, че са жертви по смисъла на чл. 34 от Конвенцията. Жалбоподателите оспорват, като посочват, че дъщерите им не са имали възможност да контактуват свободно с тях или адвоката им, на която на два пъти не ѝ е било позволено да влезе в лагерите, както и че националните съдилища са приели, че те имат правен интерес от водените дела.

148-149. Съдът припомня, че при изключителни обстоятелства трето лице може да действа от името и за сметка на уязвимо лице, когато съществува риск пряката жертва да бъде лишена от ефективна защита на правата си и когато не съществува конфликт на интереси между жертвата и жалбоподателя (вж. *Lambert and Others v. France* [GC], no. 46043/14, § 102). Съдът е постановявал, че в случай на жертви на предполагаеми нарушения на членове 2, 3 и 8 от страна на националните органи, жалбите, подадени от името на физически лица, дори и да не е представена валидна форма на пълномощно, могат да бъдат обявени за допустими (вж. *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania* [GC], no. 47848/08, §§ 102 и 103).

150-152. В настоящия случай няма съмнение, че дъщерите и внуците на

жалбоподателите са преки жертви на обстоятелствата в основата на оплакванията по чл. 3 от Конвенцията и чл. 3, § 2 от Протокол № 4, като освен това следва да се отбележи, че оплакването по чл. 13 от Конвенцията е повдигнато във връзка с последната разпоредба. Съдът прилага теста, изведен в цитираното по-горе решение *Lambert*, отчита, че жалбоподателите и техните деца и внуци имат обща цел, а именно репатрирането им във Франция и съобразява, че правото на жалбоподателите да действат от името на своите дъщери и внуци никога не е било поставяно под въпрос от националните съдилища (вж., *mutatis mutandis*, *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpreanu*, цитирано по-горе, § 110, и *Association Innocence en Danger and Association Enfance et Partage v. France*, nos. 15343/15 и 16806/15, § 130). На това основание намира, че са налице изключителни обстоятелства, които му позволяват да заключи, че жалбоподателите имат право да повдигнат, в качеството си на представители на своите дъщери и внуци, оплакванията по чл. 3 от Конвенцията и по чл. 3, § 2 от Протокол № 4, самостоятелно и във връзка с чл. 13. Следователно възражението на правителството, че жалбоподателите нямат *locus standi*, трябва да бъде отхвърлено.

Обхват на делото и правна квалификация на оплакванията

153-155. По мнение на Съда и без да се засяга преценката му дали членовете на семействата на жалбоподателите попадат под юрисдикцията на държавата ответник, настоящите жалби трябва да бъдат разгледани единствено по чл. 3 от Конвенцията и чл. 3, § 2 от Протокол № 4. Този подход ще позволи да бъдат разгледани всички въпроси, повдигнати от жалбоподателите. Съдът намира за уместно да се възползва от възможността, предоставена от настоящото дело, за да

разгледа обхвата на чл. 3, § 2 от Протокол № 4, включително по отношение на процесуалните права на засегнатите лица и всички съответни процесуални задължения на държавата в контекста на отказа за репатриране. Тъй като оплакването за липса на ефективно правно средство за защита по смисъла на чл. 13 е включено в този анализ, не е необходимо да се разглежда отделно.

Въпросът за юрисдикцията по чл. 1 от Конвенцията

156-161. Позовавайки се на решението по допустимостта *Banković and Others v. Belgium and Others (dec.)* ([GC], no. 52207/99, §§ 64 и 65) правителството твърди, че членовете на семействата на жалбоподателите не попадат под юрисдикцията на Франция. То посочва, че Франция не упражнява ефективен контрол над Североизточна Сирия и лагерите, а е само член на международната коалиция, която партнира на SDF. Кюрдските власти в региона също нямат икономическа, дипломатическа или политическа подкрепа от страна на Франция (срв. *Georgia v. Russia (II)* ([GC], no. 38263/08, § 136). Твърди и че съдебните производства пред националните съдилища също не могат да обосноват връзка с юрисдикцията на страната, което да обосновава прилагането на Конвенцията за събития, случили се извън територията ѝ. Поддържа и че липсват други обстоятелства, които да могат да установят юрисдикция на Франция. В писмените си становища правителството признава, че правото на влизане в страната, чийто гражданин е човекът, съгласно чл. 3, § 2 от Протокол № 4, по своята същност може да има екстериториално приложение.

162-168. Жалбоподателите призовават за тълкуване на чл. 1 от Конвенцията, което да е в съответствие със съдебната практика, според която задълженията по Конвенцията се налагат за действия на държава-страна по Конвенцията, които са извършени на

националната територия, но засягат лица извън нейната територия, следователно не са под нейния физически контрол. Те посочват, че децата и внуците им имат *de jure* и *de facto* връзка с Франция, а именно гражданство и предишен семеен живот в страната, което е в основата на юрисдикцията на Франция и възможността ѝ да ги защити, когато те са задържани извън страната и желаят да се върнат. Те твърдят, че членовете на техните семейства не са били изцяло под контрола на SDF, а са зависели от решенията, взети от – и следователно под контрола на – френските власти, които вече са упражнили своята власт и юрисдикция, както като са започнали наказателни производства по отношение на тях, така и като са репатрирали някои други френски деца.

169-175. Правителствата встъпили като трети страни аргументират становището, че жалбите са недопустими.

176-183. Комисарят по правата на човека изтъква, че тясната връзка между гражданите, държани в лагерите, и държавите, чиито граждани са, и решаващото влияние на тези държави върху тяхното положение при вземането на решение дали да ги репатрират или не, установява форма на „власт или контрол“ по смисъла на решението по допустимостта *M.N. and Others v. Belgium* ([GC], no. 3599/18, § 113) и следователно представлява упражняване на юрисдикция за целите на чл. 1 от Конвенцията. Останалите встъпилите страни изтъкват допълнителни доводи в подкрепа на тази теза.

184-187. Съдът прави преглед на изведените в практиката му принципи по чл. 1 и посочва, че понятието „юрисдикция“ се припокрива със значението му в публичното международно право, съгласно което компетентността на една държава е преди всичко териториална. Безспорно е, че

винаги когато държавата, чрез своите представители, упражнява контрол и власт над дадено лице и по този начин юрисдикция, държавата има задължението по чл. 1 да осигури на това лице правата и свободите по раздел I от Конвенцията, които са от значение за неговото положение. В този смисъл правата по Конвенцията могат да бъдат „разделени и адаптирани“ (вж. *Al-Skeini and Others v. the United Kingdom* [GC], no. 55721/07, §§ 133-37). Така държавата е отговорна за действията на служители на посолства и консулства, за случаите, когато в съответствие с обичай, договор или друго споразумение органи на договаряща се държава изпълняват изпълнителни или съдебни функции на територията на друга държава, за употребата на сила от страна на служители на държавата извън нейната територия, за случаите когато с оглед военни действия, държавата членка упражнява ефективен контрол над територия извън своята, без значение дали контролът се упражнява от военните сили или от подчинена местна администрация.

188. В решението по допустимостта *M.N. and Others v. Belgium* (цитирано по-горе, § 107) Съдът е използвал специфични обстоятелства от процесуално естество, за да оправдае прилагането на Конвенцията във връзка със събития, които са се случили извън територията на държавата ответник. Ако пред вътрешните съдилища са заведени граждански дела, държавата е длъжна по силата на чл. 1 от Конвенцията да осигури в тези производства спазването на правата, защитени от чл. 6. Що се отнася до оплакването по тази разпоредба, Съдът счита, че – след като едно лице предяви граждански иск пред съдилищата на дадена държава – безспорно съществува, без да се засяга изходът на производството, „юрисдикционна връзка“ за целите на чл. 1. Аналогична е ситуацията и ако властите образуват собствено наказателно

разследване по повод смърт, настъпила извън територията на страната. Започването на това разследване може да бъде достатъчно, за да се установи юрисдикционна връзка по смисъла на чл. 1 между тази държава и роднините на жертвата, които по-късно завеждат дело пред Съда. Но дори и когато няма такова разследване, може да се установи връзка, тъй като макар, че задължението по чл. 2 по принцип се отнася само за държавата, под чиято юрисдикция се е намирала жертвата в момента на смъртта, всяка „особеност“ на случая може да оправдае отклонение от този подход (вж. *Güzelyurtlu and Others v. Cyprus and Turkey* [GC], no. 36925/07, §§ 188, 190 и 192-96).

190. В настоящия случай Съдът трябва да провери дали може да се счита, че поради, от една страна, връзката на гражданство между съответните членове на семействата на жалбоподателите и държавата ответник и, от друга страна, решението на последната да не ги репатрира и следователно да не упражни дипломатическата или консулската си юрисдикция по отношение на тях, те могат да попаднат под нейна юрисдикция за целите на чл. 3 от Конвенцията и чл. 3, § 2 от Протокол № 4. В тази връзка делото изисква от Съда да разгледа възможността задължението на държавата по чл. 1 за признаване на правата по Конвенцията да бъде „разделено и адаптирано“. Винаги въпросът дали са налице особености, които изискват и обосновават констатацията на Съда, че държавата е упражнявала извънтериториална юрисдикция, трябва да се определи с оглед на конкретните факти. В настоящия случай, за да направи преценката си Съдът разглежда всеки от следните аспекти: дали Франция е упражнявала „контрол“ върху района, в който са задържани членовете на семействата на жалбоподателите; дали може да се изведе юрисдикционна връзка от

започването на вътрешното производство; и накрая, дали са налице някакви свързващи връзки с държавата (чрез гражданство и дипломатическа или консулска юрисдикция) по отношение на всяка от разглежданите разпоредби.

191-192. Съдът намира, че Франция нито е упражнявала „ефективен контрол“ върху територията на Североизточна Сирия, нито е имала „власт“ или „контрол“ върху членовете на семействата на жалбоподателите, които са били държани в лагерите в този регион. На първо място, участието на Франция в международната коалиция е било минимално и няма данни, че френски войници са провеждали операции в двата лагера или, че SDF са били подчинени на френските власти. На следващо място, по делото няма доказателства, че Франция е предприела някакви действия по отношение на Л., М. и децата им чрез свои агенти или военнослужещи, намиращи се на сирийска територия.

193-196. Относно втория аспект на преценката си по случая Съдът счита, че следва да се съсредоточи върху същността на оплакването и потвърждава, че образуването на производство на национално ниво няма пряка връзка с въпроса дали оплакванията на жалбоподателите по същество попадат в юрисдикцията на Франция по смисъла на чл. 1 от Конвенцията. Съдът заключава, че самият факт на образуване на производство на национално ниво не може да бъде достатъчен, за да се породи екстериториална юрисдикционна връзка между членовете на семействата на жалбоподателите и Франция по смисъла на чл. 1 от Конвенцията и за целите на чл. 3 от Конвенцията или чл. 3, § 2 от Протокол № 4.

197. На следващо място, Съдът трябва да определи дали някакви особености,

произтичащи от връзката на гражданство между членовете на семействата на жалбоподателите и държавата ответник или от дипломатическата юрисдикция, която тази държава би трябвало да упражни, за да ги защити от малтретиране в лагерите в Североизточна Сирия и да ги изведе от това положение, могат да доведат до компетентност *ratione loci* за разглеждане на жалбите.

198. Съдът отхвърля довода на жалбоподателите, че френското гражданство на членовете на техните семейства представлява достатъчна връзка с държавата, за да се установи юрисдикционна връзка между тях и тази държава, тъй като подобна позиция би била равностойна на изискване държавата да спазва чл. 3, въпреки че не е упражнявала „контрол“ по смисъла на практиката на Съда върху лагерите в Североизточна Сирия, където се твърди, че е извършено оспорваното малтретиране.

199-202. Нито френското гражданство на членовете на семействата на жалбоподателите, нито самото решение на френските власти да не ги репатрират имат за последица включването им в обхвата на френската юрисдикция по отношение на малтретирането, на което са били подложени в сирийските лагери под кюрдски контрол. Подобно разширяване на обхвата на Конвенцията не намира подкрепа в съдебната практика. Първо, самият факт, че решенията, взети на национално равнище, са оказали въздействие върху положението на лица, пребиваващи в чужбина, не е от естество да установи компетентността на съответната държава по отношение на тях извън нейната територия. Второ, нито вътрешното, нито международното право е изисквало от държавата да действа от името на своите граждани и да ги репатрира. Освен това Конвенцията не гарантира правото на дипломатическа или консулска

закрила. На трето място, въпреки заявеното желание на местните недържавни органи засегнатите държави да репатрират своите граждани, Франция е трябвало да преговаря с тях за условията на всяка такава операция и да организира нейното изпълнение, което неизбежно ще се осъществи в Сирия

203. В заключение Съдът счита, че жалбоподателите не могат основателно да твърдят, че самото решение на френските власти да не репатрират членовете на техните семейства води до включването им в обхвата на френската юрисдикция по отношение на малтретирането, на което са подложени в сирийските лагери под кюрдски контрол.

204. Жалбоподателите твърдят, че статутът на Л., М. и техните деца като френски граждани представлява, заедно с присъщото екстериториално приложение на чл. 3, § 2 от Протокол № 4, достатъчна връзка с държавата ответник поне за целите на тази разпоредба.

205-206. Съдът счита, че фактът, че тази разпоредба се прилага само по отношение на граждани, не може да се счита за достатъчно обстоятелство за установяване на компетентността на Франция по смисъла на чл. 1 от Конвенцията. Гражданството, макар и да е фактор, който обикновено се взема предвид като основание за екстериториално упражняване на юрисдикция от страна на държава, не може да представлява самостоятелно основание за юрисдикция. В настоящия случай защитата от страна на Франция на членовете на семействата на жалбоподателите би изисквала преговори с кюрдските власти, които са ги задържали, или дори намеса на територията, управлявана от кюрдите.

207-211. Отказът да се удовлетвори молбата на жалбоподателите не е лишил формално членовете на техните семейства от правото

да влязат във Франция, нито им е попречил да го направят. Въпреки това възниква въпросът дали трансграничното им положение може да има последици за юрисдикцията на Франция *ratione loci* и *ratione personae*. В тази връзка, както предметът, така и обхватът на правото, гарантирано от чл. 3, § 2 от Протокол № 4, предполагат, че то следва да се ползва от гражданите на държава - страна по Конвенцията, които са извън нейната юрисдикция. Съдът също така подчертава, че тълкуването на разпоредбите на чл. 3 от Протокол № 4 трябва да отчита контекста на съвременните явления на нарастваща глобализация и международна мобилност, които поставят държавите пред нови предизвикателства по отношение на сигурността и отбраната в областта на дипломатическата и консулската защита, международното хуманитарно право и международното сътрудничество. Правото на влизане в дадена държава е в основата на актуалните въпроси, свързани с борбата срещу тероризма и с националната сигурност. Ако чл. 3, § 2 от Протокол № 4 се прилага само за граждани, които са пристигнали на националната граница или които нямат документи за пътуване, той би бил лишен от ефективност в съвременния контекст.

212. Ето защо не може да се изключи, че някои обстоятелства, свързани с положението на лица, които желаят да влязат в държавата, чиито граждани са, като се позовават на правата, произтичащи от чл. 3, § 2 от Протокол № 4, могат да доведат до юрисдикционна връзка с тази държава за целите на чл. 1. Въпреки това не е необходимо тези обстоятелства да се определят *in abstracto*, тъй като те непременно зависят от специфичните особености на всеки случай и могат да варират значително в различните ситуации.

213-214. В настоящия случай, Съдът намира, че освен правната връзка между

държавата и нейните граждани, следва да вземе предвид редица особености, свързани с положението на лагерите в Североизточна Сирия, които позволяват да се установи компетентността на Франция по смисъла на чл. 1 по отношение на жалбата, подадена на основание чл. 3, § 2 от Протокол № 4: жалбоподателите са подали официални молби за репатриране и помощ; тези молби са били подадени въз основа на основните ценности на демократичните общества, докато членовете на техните семейства са били изправени пред реална и непосредствена заплаха за живота и физическото си благополучие, както поради условията на живот и опасенията за безопасността в лагерите, които са несъвместими със зачитането на човешкото достойнство, така и поради здравословното състояние на тези членове на семействата им и изключителната уязвимост на децата, по-специално с оглед възрастта им; за тях е било физически невъзможно да напуснат лагерите или което и да е друго място, където биха могли да бъдат държани в изолация, за да стигнат до френската или която и да е друга държавна граница без помощта на френските власти; кюрдските власти са изразили готовност да предадат задържаните френски жени и техните деца на националните власти.

215-216. В обобщение Съдът счита, че дъщерите и внуците на жалбоподателите не попадат под юрисдикцията на Франция по отношение на оплакването по чл. 3 от Конвенцията, съответно това оплакване е недопустимо. Съдът обаче намира, че юрисдикцията на Франция е установена по отношение на твърдяното нарушение на чл. 3, § 2 от Протокол № 4. Следователно дъщерите и внуците на жалбоподателките са под юрисдикцията на ответната държава за целите на тази разпоредба, в съответствие със смисъла на чл. 1 от Конвенцията.

По твърдението за нарушение на чл. 3, § 2 от Протокол № 4

217. Жалбоподателите се оплакват, че членовете на техните семейства са били произволно лишени от правото да влязат във Франция поради бездействието на френските власти. Те твърдят, че тези органи са били длъжни да ги репатрират, за да осигурят ефективна защита на правото им на завръщане във Франция.

218-219. В светлината на становищата на страните относно допустимостта на това оплакване Съдът счита, че по силата на Конвенцията жалбата повдига сериозни правни и фактически въпроси, чието решаване изисква разглеждане по същество, следователно то не е явно необосновано и жалбата трябва да бъде обявена за допустима.

220-228. Жалбоподателите поддържат и излагат аргументи, че правото да влезеш на територията на държавата, чийто гражданин си е абсолютно право и в тази връзка правителството има позитивни задължения, които в конкретния случай Франция не е изпълнила, действайки несправедливо, непредвидимо и неподходящо. Правителството оспорва тази теза.

а) Тълкуване на чл. 3, § 2 от Протокол № 4

243-249. Съдът се възползва от възможността да изясни значението и да разгледа обхвата на разпоредбата, включително по отношение на процесуалните права на засегнатите лица и/или съответните процесуални задължения на държавата в контекста на отказ за репатриране. Член 3, § 2 от Протокол № 4 осигурява на гражданите на дадена държава правото да влязат на нейната територия, на което съответства задължението на държавата да зачита и гарантира това право.

Правото на влизане на територията, на която човек е гражданин, е признато с термини, които не допускат никакво изключение, за разлика от чл. 12, § 4 от МПГПП, който забранява „произволното“ лишаване от правото на завръщане в собствената страна. От *travaux préparatoires* на Протокол № 4 може да се види, че абсолютният характер на правото на влизане на национална територия исторически произтича от намерението да се забрани по също толкова абсолютен начин изселването на граждани. Така чл. 3 от Протокол № 4 гарантира абсолютна и безусловна свобода гражданин да не бъде експулсиран (вж. *Slivenko and Others v. Latvia* (dec.) [GC], no. 48321/99, § 77). Правото на влизане на национална територия обаче не може да се използва за отхвърляне на последиците от заповед за екстрадиция. Освен това, тъй като чл. 3, § 2 признава това право, без да го дефинира, Съдът допуска, че може да има място за подразбиращи се ограничения, когато е уместно, под формата на изключителни мерки, които са само временни (напр. ограниченията в контекста на глобалната здравна криза, причинена от пандемията Covid-19).

250. Разгледан буквално, обхватът на член 3, § 2 от Протокол № 4 е ограничен до чисто формални мерки, забраняващи на гражданите да се връщат на национална територия. При все това в решение по допустимостта *C.B. v. Germany* (no. 22012/93) Комисията обяснява, че мярката лишаване от права може да варира по степента си на формалност. Така не може да се изключи, че неформални или косвени мерки, които *de facto* лишават гражданина от ефективното упражняване на правото му на завръщане, могат, в зависимост от обстоятелствата, да бъдат несъвместими с тази разпоредба. Съдът се позовава на практиката си в смисъл, че фактическото възпрепятстване може да противоречи на

Конвенцията по същия начин, както правното възпрепятстване. Освен това Съдът също така е подчертал, че изпълнението на задължение по Конвенцията понякога изисква някакво позитивно действие от страна на държавата; при такива обстоятелства държавата не може просто да остане пасивна и няма място за разграничаване на действия и бездействия.

251-252. Някои позитивни задължения, присъщи на чл. 3, § 2 от Протокол № 4, отдавна са наложени на държавите с цел ефективно гарантиране на влизането на територията на страната. Те съответстват на мерки, които традиционно произтичат от задължението на държавата да издава документи за пътуване на гражданите си, за да гарантира, че те могат да преминат границата. Що се отнася до прилагането на правото на влизане, както и в други хипотези, обхватът на всички позитивни задължения неизбежно ще варира в зависимост от различните ситуации в договарящите държави и от избора, който трябва да се направи по отношение на приоритетите и ресурсите. Тези задължения не трябва да се тълкуват по начин, който да налага невъзможна или непропорционална тежест на властите. Когато от държавата се изисква да предприеме позитивни мерки, изборът на средства по принцип е въпрос, който попада в рамките на нейната свобода на преценка.

б) Съществува ли право на репатриране

253-254. Страните поставят пред Съда въпроса дали френската държава е длъжна да улесни упражняването на правото на влизане на територията на страната от засегнатите лица в рамките на задълженията си по чл. 3, § 2 от Протокол № 4, и по-специално дали трябва да ги репатрира, като се вземе предвид фактът, че те не могат да достигнат до нейната

граница поради ситуацията, в която се намират.

255-259. Съдът отбелязва, че Конвенцията не гарантира право на дипломатическа закрила от страна на договаряща държава в полза на всяко лице под нейна юрисдикция. Държавите само предоставят консулски услуги, така както е уредено в съответната Виенска конвенция. Лица, като членовете на семействата на жалбоподателите, които са били държани в лагери под контрола на недържавна въоръжена група и чиято държава, чийто граждани са, не е имала консулско представителство в Сирия, по принцип нямат право да претендират право на предоставяне на консулски услуги. Съдът счита, че макар SDF да е призовала съответните държави да репатрират своите граждани и е проявила сътрудничество във връзка с редица репатрирания, които са били извършени по-специално от Франция, този факт не може да представлява основание за предоставяне на право на репатриране на членовете на семействата на жалбоподателите. Такова основание не може да се намери и в действащото международно право относно дипломатическата закрила. И накрая, на европейско равнище няма консенсус в подкрепа на общо право на репатриране с цел влизане на национална територия по смисъла на чл. 3, § 2 от Протокол № 4. В обобщение, съгласно международното право държавите нямат задължение да репатрират своите граждани. Следователно френските граждани, задържани в лагерите в Североизточна Сирия, не могат да претендират за всеобщо право на репатриране въз основа на правото на влизане на национална територия.

в) Други задължения, произтичащи от чл. 3, § 2 от Протокол № 4 в контекста на настоящото дело

260-261. Както е посочено по-горе, целта на правото на влизане на територията на

държава, чийто гражданин е дадено лице, е да се забрани изселването на граждани. Погледнато от тази гледна точка, чл. 3, § 2 от Протокол № 4 може да наложи позитивно задължение на държавата, когато с оглед на особеностите на даден случай отказът на тази държава да предприеме каквото и да е действие би оставил съответния гражданин в положение, сравнимо *de facto* с това на изгнание. Всяко подобно изискване по тази разпоредба обаче трябва да се тълкува стеснително и би било задължително за държавите само при изключителни обстоятелства, например когато екстериториални фактори пряко застрашават живота и физическото благополучие на дете, намиращо се в ситуация на изключителна уязвимост. В допълнение, когато се проверява дали дадена държава не е изпълнила позитивното си задължение да гарантира ефективното упражняване на правото на влизане на нейна територия, при наличието на такива изключителни обстоятелства, необходимият контрол би се ограничил до осигуряването на ефективна защита срещу произвол при изпълнението от страна на държавата на позитивното ѝ задължение по тази разпоредба.

262-263. Невъзможността на всеки да упражни правото си да влезе на територията на страната трябва да се оценява и в светлината на политиката на държавата за връщане и последиците от нея. Ето защо Съдът трябва да провери дали положението на членовете на семействата на жалбоподателите е било такова, че в настоящия случай са били налице изключителни обстоятелства (i), и ако това е така, да пристъпи към разглеждане на въпроса дали процесът на вземане на решение е бил съпроводен от подходящи гаранции срещу произвол (ii).

(i) *Налице ли са били изключителни обстоятелства*

264. За да отговори на този въпрос Съдът отбелязва поредица от обстоятелства.

265-266. Ситуацията във въпросните лагери, намиращи се под контрола на недържавна въоръжена група, се различава от класическите случаи на дипломатическа или консулска защита и механизми за сътрудничество в областта на наказателното право; тя граничи с правен вакуум. Единствената, предоставена на членовете на семействата на жалбоподателите закрила, е на основание общ чл. 3 от четирите Женевски конвенции и на обичайното международно хуманитарно право. Условието в лагерите са били несъвместими с приложимите стандарти на международното хуманитарно право. В съответствие с общ чл. 1 от четирите Женевски конвенции всички държави-страни по въпросните инструменти, включително Франция, са били длъжни да гарантират, че кюрдските местни власти, които са пряко отговорни за условията на живот в лагерите, изпълняват задълженията си по общ чл. 3, като правят всичко „разумно, което е в техните правомощия“, за да прекратят нарушенията на международното хуманитарно право, напр. чрез подпомагане на хуманитарните усилия.

267. До момента не е създаден трибунал или друг международен разследващ орган, който да се занимава със задържаните в лагерите жени, а създаването на международен наказателен трибунал *ad hoc* е отложено. Няма и изгледи тези жени да бъдат съдени в Североизточна Сирия. От друга страна, наказателните производства, образувани срещу Л. и М. във Франция, са донякъде свързани с международните задължения и отговорността на тази държава да разследва и, когато е

необходимо, да преследва лица, свързани с тероризъм извън страната.

268-270. Кюрдските власти многократно са призовавали държавите да репатрират своите граждани, като са се позовавали на невъзможността да осигурят подходящи условия на живот, организация на задържането и съдебния процес, както и на рисковете за сигурността. На практика те са демонстрирали и своето сътрудничество в това отношение, включително спрямо Франция. Редица международни и регионални организации призовават европейските държави да репатрират своите граждани, държани в лагерите, а Комитетът на ООН по правата на детето е заявил, че Франция трябва да поеме отговорност за защитата на френските деца там и че отказът ѝ да ги репатрира е нарушение на правото на живот и на забраната за нечовешко или унижително отношение. Също така Франция официално е заявила, че френските малолетни и непълнолетни в Ирак или Сирия имат право на нейната закрила и могат да бъдат репатрирани.

271. В светлината на всичко изложено и с оглед на екстериториалните фактори, които допринасят за наличието на риск за живота и физическото благополучие на членовете на семействата на жалбоподателите, по-специално на техните внуци, Съдът заключава, че в настоящия случай са налице изключителни обстоятелства.

(ii) Дали процесът по вземане на решение да се откаже репатрирането е бил съпроводен от подходящи гаранции срещу произвол

272-276. Съдът осъзнава много добре реалните трудности, с които се сблъскват държавите при защитата на населението си от терористични актове, както и сериозните опасения, предизвикани от нападенията през последните години. Независимо от

това, разглеждането на индивидуална молба за репатриране при изключителни обстоятелства, като посочените по-горе, по принцип попада в категорията на оперативните аспекти на действията на властите, които имат пряко отношение към спазването на защитените права, за разлика от политическите решения, взети в хода на борбата с тероризма, които остават извън контрола на Съда. Съдът напомня, че ситуацията, свързана с императивите за защита на международния мир и сигурност, не са изключени от изискването мерките, засягащи основните права на човека, да бъдат предмет на някаква форма на състезателно производство пред независим орган, компетентен да провери мотивите за решението и съответните доказателства. Този орган, който не е задължително да е съд, трябва да може да провери законосъобразността на решението, с което се отхвърля искането, независимо дали компетентният орган е отказал да го удовлетвори, или не е успял да предприеме действия по него. Контролът трябва също така да даде възможност на молителя да се запознае, дори и накратко, с мотивите на решението и по този начин да провери дали тези мотиви имат достатъчна и разумна фактическа основа. Когато искането за репатриране е направено от името на малолетни компетентният орган следва да следи за спазването на висшите интереси на децата, както и тяхната особена уязвимост и специфични нужди. В обобщение, трябва да има механизъм за преразглеждане на решенията за отказ от удовлетворяване на молби за връщане на национална територия, чрез който да може да се провери дали някое от основанията, на които законно могат да се позоват изпълнителните органи не е произволно, независимо дали произтичат от наложителни съображения от обществен интерес или от някакви правни, дипломатически или материални трудности.

277-278. В настоящия случай не се спори, че членовете на семействата на жалбоподателите са се намирали в извънредна хуманитарна ситуация, която е изисквала индивидуално разглеждане на молбите им. Въпреки че жалбоподателите са имали възможност да изложат всички свои аргументи чрез контактите си с изпълнителната власт и в заведените от тях съдебни производства, Съдът все пак счита, че предоставените им гаранции не са били подходящи.

279-280. Разглеждайки действията на властите Съдът намира, че жалбоподателите не са получили никакво обяснение за решението, взето от изпълнителната власт по отношение на техните искания, с изключение на косвеното предположение, че то произтича от прилагането на политиката на Франция, въпреки че преди това са били репатрирани други деца. Те не са получили и никаква информация, която би могла да допринесе за прозрачността на процеса на вземане на решения.

281. Съдът отбелязва, на второ място, че поведението на изпълнителната власт не може да бъде коригирано чрез заведените съдебни производства, където съдилищата са приели, че не са компетентни, тъй като въпросът касаел действия, които не могат да бъдат отделени от поведението на Франция в нейните международни отношения. Не е задача на Съда да се намесва в институционалния баланс между изпълнителната власт и съдилищата на държавата ответник или да прави обща оценка на ситуациите, в които националните съдилища отказват да се произнесат. Същественият тук въпрос е дали засегнатите лица са имали достъп до форма на независим контрол на

мълчаливите откази на молбите им за репатриране, чрез който да се установи дали тези решения са били основани на законни и разумни основания, че не са били произволни в светлината на позитивните задължения, които в настоящия случай, при изложените по-горе изключителни обстоятелства, произтичат от правото на влизане на национална територия съгласно чл. 3, § 2 от Протокол № 4. Това обаче не е било така в производството пред Conseil d'État или пред Парижкия съд.

282. „От изложеното Съдът заключава, че при липсата на официално решение на компетентните органи да откажат да удовлетворят исканията на жалбоподателите, юрисдикционният имунитет, на който са се позовали националните съдилища, пред които жалбоподателите са предявили искиове, основани на правото, гарантирано от член 3, § 2 от Протокол № 4, и на задълженията, наложени на държавата от тази разпоредба, ги е лишил от всякаква възможност да оспорят по същество основанията, на които са се позовали тези органи, и да проверят дали основанията не са произволни. Съдът добавя, че възможността за такава проверка не означава непременно, че въпросният съд след това би имал компетентност да разпорежи, ако е уместно, исканото репатриране“.

283-284. Следователно процесът по разглеждане на исканията за репатриране не е бил съпроводен от подходящи гаранции срещу произвол и е налице нарушение на чл. 3, § 2 от Протокол № 4.

На основание чл. 46 от Конвенцията Съдът постановява правителството своевременно да преразгледа исканията за репатриране, като гарантира, че са осигурени подходящи гаранции срещу всякакъв произвол.

7. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Член 49 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че допуска правна уредба на държава членка, която по принцип налага на висшите учебни заведения задължението да провеждат обучението изключително на официалния език на тази държава членка, стига такава правна уредба да е обоснована от съображения, свързани със защитата на националната идентичност на същата държава членка, тоест да е необходима и пропорционална на защитата на легитимно преследваната цел.

Решение на СЕС (голям състав) по дело [C-391/20](#)

1) Член 23, параграф 1 от Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила във връзка с член 45, параграф 4 от тази директива и в светлината на общия принцип на правото на Съюза, свързан с правото на добра администрация, и на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, съгласно която когато решение за отхвърляне на молба за международна закрила или за отнемане на такава закрила се

основава на информация, разкриването на която би било в разрез с националната сигурност на съответната държава членка, заинтересованото лице или неговият съветник може да получи достъп до тази информация само след съответно разрешение, на последните лица не може да се съобщи и същественото съдържание на мотивите за такива решения, и във всеки случай те нямат възможност да използват в административното или в съдебното производство информацията, до която евентуално им е предоставен достъп.

2) Член 4, параграфи 1 и 2, член 10, параграфи 2 и 3, член 11, параграф 2 и член 45, параграф 3 от Директива 2013/32 във връзка с член 14, параграф 4, буква а) и член 17, параграф 1, буква г) от Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която когато органи със специализирани функции, свързани с националната сигурност,

са констатирани с немотивирано становище, че дадено лице представлява заплаха за тази сигурност, решаващият орган е длъжен системно да отказва да предостави субсидиарна закрила на това лице или да отнема предоставената по-рано международна закрила на същото лице, като се основава на споменатото становище.

3) Член 17, параграф 1, буква б) от Директива 2011/95 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска субсидиарната закрила на даден кандидат да бъде изключена по силата на тази разпоредба въз основа на осъдителна присъда, която е била известна на компетентните органи, когато в резултат от предходно производство са предоставили на този кандидат статут на бежанец, който впоследствие му е бил отнет.

Решение на СЕС по дело [C-159/21](#)

Член 7 от Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 година относно някои аспекти на организацията на работното време и член 31, параграф 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която правото на платен годишен отпуск, придобито от работник за референтен период, се погасява с изтичането на тригодишен срок, който започва да тече от края на годината, през която правото е възникнало, когато работодателят не е осигурил

действително на работника възможността да упражни това право.

Решение на СЕС по дело [C-120/21](#)

Член 7 от Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 година относно някои аспекти на организацията на работното време и член 31, параграф 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, при прилагането на която правото на платен годишен отпуск, придобито от работника за определен референтен период, през който той действително е полагал труд, преди да изпадне в състояние на пълна инвалидност или на неработоспособност поради продължаваща оттогава болест, може да се погаси — било то след допустим съгласно националното право период на отлагане, или в по-късен момент — макар работодателят да не е своевременно осигурил на работника възможност да упражни това право.

Решение на СЕС по съединени дела [C-518/20](#) и [C-727/20](#)

1) Член 8, параграф 1 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба,

предвиждаща задължение за заподозрените и обвиняемите в наказателно производство да присъстват на съдебния процес срещу тях.

2) Член 8, параграф 2 от Директива 2016/343 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка, която позволява провеждането съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, при все че това лице се намира извън посочената държава членка и не може да влезе на нейна територия поради наложена му от компетентните ѝ органи забрана за влизане.

Решение на СЕС по дело [C-420/20](#)

Член 8, параграф 1 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство и член 3, параграф 1 от Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане трябва да се тълкуват в смисъл, че когато, за да се гарантира спазването на правото на обвиняемия да

присъства на съдебния процес срещу него и на правото му на достъп до адвокат, националният съд провежда допълнителен разпит на свидетел на обвинението, тъй като по независещи от волята им причини обвиняемият и неговият адвокат не са могли да присъстват на предходния разпит на този свидетел, е достатъчно обвиняемият и неговият адвокат да могат да зададат свободно своите въпроси на посочения свидетел, при условие че преди този допълнителен разпит, на обвиняемия и неговия адвокат е връчено копие от протокола с предходния разпит на същия свидетел. При тези условия не е необходимо пълно повтаряне на разпита, проведен в отсъствие на обвиняемия и неговия адвокат, като се обезсилят извършените по време на този разпит процесуални действия.

Решение на СЕС по дело [C-347/21](#)

1) Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори, изменена с Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 г., разглеждана в светлината на принципа на ефективност и на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, трябва да се тълкува в смисъл, чен допуска национална правна уредба на съкратено производство за изпълнение на вземане за адвокатски възнаграждения, съгласно която решение по предявеното срещу клиента потребител искане

постановява несъдебен орган, а участието на съда е предвидено едва на етапа на евентуалното преразглеждане на това решение, в който случай сезираният съд не може да проверява, ако е необходимо и служебно, дали са неравноправни клаузите, съдържащи се в договора, по който се претендират възнагражденията, нито да допуска страните да привеждат доказателства, различни от вече представените на несъдебния орган писмени доказателства.

2) Член 4, параграф 2 от Директива 93/13, изменена с Директива 2011/83, трябва да се тълкува в смисъл, че не попада в обхвата на предвиденото в тази разпоредба изключение клауза от договор, сключен между адвокат и негов клиент, съгласно която клиентът се задължава да следва указанията на адвоката, да не действа без знанието му или против съвета му и да не оттегля сам иска по делото, за което го е наел, като в противен случай се предвижда финансова неустойка.

3) Директива 2005/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2005 година относно нелоялни търговски практики от страна на търговци към потребители на вътрешния пазар и изменение на Директива 84/450/ЕИО на Съвета, директиви 97/7/ЕО, 98/27/ЕО и 2002/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, и Регламент (ЕО) № 2006/2004 на Европейския

парламент и на Съвета трябва да се тълкува в смисъл, че прибавянето в договор, сключен между адвокат и негов клиент, на клауза, че последният плаща финансова неустойка, ако сам оттегли иска по делото, за което е наел този адвокат, която клауза препраща към тарифа на професионална организация и не е упомената нито в търговската оферта, нито в контекста на информацията преди сключването на договора, следва да се квалифицира като „заблуждаваща“ търговска практика по смисъла на член 7 от тази директива, доколкото подтиква или е възможно да подтикне средния потребител да вземе решение за сделка, което в противен случай не би взел, като националният съд трябва да провери дали това е така.

Решение на СЕС по дело [C-335/21](#)

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *Живка Георгиева*

Подбор на решенията на ЕСПЧ *Живка Георгиева*

За изготвянето на броя допринесоха и *Анна Гаврилова-Анчева, София Разбойникова, Ивелин Ангелов, Радина Ковачева, Станимира Велева-Моллова, Живка Георгиева*

Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.